

BILTEN SLOVENSКИH KATOLIŠKIH IZOBRAŽENCEV (SKI)
IN SOCIALNE AKADEMIJE

Evropa zdaj!

LETNIK 9

ŠTEVILKA 1 ■ MAJ 2004

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI)

Pred drugo svetovno vojno so se slovenski katoliški izobraženci zbirali pod okriljem Akademskega starešinstva, ki je nato nadaljevalo delo v Argentini, kjer deluje še danes. Doma je začel zbirati izobražence Jože Strgar, dipl. ing. agr., leta 1985 ob pomoči p. Mihe Žužka. Ker tedaj ni bilo mogoče niti misliti, da bi se registrirali kot civilnopravno društvo, so v cerkvenem okviru ustanovili Medškofijski odbor za izobražence (MOI). V njem so delovali mnogi današnji vidni javni delavci in politiki. Začeli so izdajati list za študente in izobražence Bilten, ki je danes prerasel v revijo Tretji dan. Po zmagi demokracije so mnogi vodilni člani MOI odšli v politiko in vse je bilo treba začeti znova. Leta 1994 smo na občnem zboru sklenili, da se preimenujemo v društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI). Od jeseni 1994 smo tudi civilnopravno registrirani. Podružnice (klubi) SKI pa so zaživele po vsej Sloveniji. Redno prirejajo predavanja in razprave o perečih družbenih temah. Med člane sprejemamo vse, ki jih zanima globlje reševanje vprašanj našega časa na osnovi krščanskih vrednot. Letošnja članarina je 3000 SIT in vključuje naročnino na interno glasilo ZRNO SKI, ki ga bomo pošiljali neposredno na naslove članov.

Slovenski katoliški izobraženci smo z mednarodno pomočjo in ob sodelovanju Inštituta za filozofijo in družbeno etiko pri Teološki fakulteti v Ljubljani leta 1997 ustanovili Socialno akademijo (SAK). Namenjena je vsem, ki se želijo udeleževati javnega življenja, pa bi se radi prej poučili o pravnih, socioloških, filozofskih in moralnih tako teoretičnih kot praktičnih osnovah tega delovanja na področju gospodarstva, politike, javnega obveščanja in drugod. Take akademije že dolgo časa uspešno delujejo na Zahodu, posebno v Nemčiji in Avstriji.

Študij je izredni, traja eno leto in obsega približno 250 ur. Slušatelji, ki naj bi imeli vsaj srednješolsko izobrazbo, se zbirajo med šolskim letom ob koncu tedna v Ljubljani ali Mariboru. Diplome SAK bodo prav gotovo odpirale vrata do delovnih mest, kjer je javno delovanje bistveni sestavni del. Sedaj je vpisana sedma generacija slušateljev.

ZRNO, Interno glasilo SKI

Ljubljana, maj 2004, letnik IX, številka 1

Izdaja Društvo SKI, Slovenska cesta 19, 1000 Ljubljana

Žiro račun 50101-678-704092, tel. /((fax.): (01) 421 82 65 (60)

domača stran: www.drustvo-ski.si; e-pošta: ski@drustvo-ski.si

Urednik: dr. France Cvelbar

Oblikovanje naslovnice: Jan Kocbek

Jezikovni pregled: Barbara Gantar Močnik

Naklada 900 izvodov

ISSN 1408-1911

V Evropo!

Ob začetku štetja (socialističnih) časov je bila (Zahodna) Evropa dežela prekletstva. Med njo in nami je bil nazorski in železni zid, ki naj bi nas branil pred okužbo. Potem se je zgodilo: najprej je skozi zid pricurjal viski, kot simbol kapitalističnega blagostanja. Otroci so planili po kokakoli, starši pa po markah. Ko se je nazorska meja podrla, smo iz Evrope uvozili demokracijo, po kateri smo hrepeneli desetletja. Čeprav »prehlajeni predmet zgodovine«, smo iz mehkega trebuha tistega časa izšli kot narod s svojo državo. Mislili smo, da smo v Indiji Koromandiji. Pričakovali smo, da bodo sadovi rasli sami od sebe, treba jih bo samo še pobirati. Niti vstajati ne bo treba pred zoro, tako kot Izraelcem, da so si nabrali mane.

Gledano nazaj je popolnoma razumljivo, da je takemu navdušenju sledilo razočaranje.

Izkazalo se je, da demokracija ni jabolko, ki ga utrgaš z drevesa, ampak drevo, ki ga je treba najprej vsaditi in nato skrbno gojiti. V potu svojega obraza. Šele po tem se sme pričakovati pridelek. Za demokracijo velja enako kot za vse, kar je kaj vredno. Poleg napora zahteva tudi čas. Napora nismo bili pripravljene vložiti, bili pa smo tudi neučakani. In tako so tisti, ki so že imeli vajeti v rokah, vožnjo kar nadaljevali in si pri tem vzeli bogato nagrado. Prej socialisti so postali turbokapitalisti. Pravzaprav je čudno, da so nas kljub temu pripeljali pred vrata Evrope.

Vstopamo. V resnici se vračamo tja, kjer smo že bili. Začuda je ostalo v nas nekaj evropskosti, čeprav so sledi, poštene besede, pokončnosti, vrednote, ki jih je za seboj pustilo viteštvo, pri nas še bolj zbledele kot v Evropi. Manjka nam tudi nekaj več razumnosti in treznosti. Zviteži nas z lahkoto naplahtajo. In nevarnost je, da duhovni osiromašenci, vsaj kot se kažemo navzven, postanemo duhovno smetišče Evrope, saj tako radi paberujemo po njenih smeteh, najdeno pa prodajamo za suho zlato. Smo pa po delavnosti podobni evropskim protestantom. Uspešno se poskušamo v podjetnosti.

Ne vstopamo v nekaj, kar je, ampak v nekaj, kar nastaja. In v zgodovini nima zgleda. Še nikoli na tem planetu ni bilo podobne politične tvorbe. Kot v vsej svoji zgodovini, je tudi sedaj Evropa valilnica novega.

Evropa torej ni obljubljena dežela, ampak (upajmo) velika priložnost. Priložnost za sodelovanje pri velikem projektu. Sodelovanje pri taki nalogi

---

nas slovenske državljanke lahko le krepiti – predvsem duhovno. Saj če naj Evropa obstane, mora živeti iz duhovnih temeljev, evropskih vrednot, kot sledijo iz nastopov papeža Janeza Pavla II.:

- dostojanstvo človeške osebe,
- svetost življenja,
- družina kot osnovna celica družbe,
- vzgoja za pozitivne vrednote,
- svoboda mišljenja in delovanja,
- pravno varstvo posameznika in skupin,
- delo kot osebna in družbena dobrina,
- izvajanje politične oblasti kot služenje.

Ti cilji, ki imajo za različne miselne skupine različen pomen, bodo vsaj okvirno doseženi, če jih bodo vzeli za svoje največji duhovi Evrope. Morda pa se bo pri tem zgodil tudi čudež, kot je čudež, da se je ideja o Združeni Evropi sploh prijela. Kot tedaj, ko so bili nosilci projekta veliki kristjani – politiki : Schuman, Adenauer in De Gasperi, tudi uveljavitve naštetih vrednot ne bo brez prispevka kristjanov. Danes sta evropsko vidna kristjana-politika Romano Prodi in Tony Blair, poleg njiju pa tudi naš Lojze Peterle.

Po krščanskem učenju izhajajo vrednote iz človekove Bogupodobnosti, zato so občečloveške. Gojiti jih moramo torej ob sodelovanju z drugače mislečimi. Pri tem nihče ne sme stati ob strani.

Za Slovence je povratek v Evropo poseben praznik, primerljiv z osamosvojitvijo. Sprejetje Slovenije kot (vsaj formalno) enakopravne z drugimi, tudi velikimi narodi, je namreč ponovna in kolektivna potrditev naše državnosti. Slovenščina kot uradni jezik EU pa pomeni kolektivno evropsko priznanje Slovencev za narod s svojim jezikom in kulturo. Čeprav se z našim vstopanjem - vračanjem v Evropo izpostavljamo novim nevarnostim za naš narodni obstoj, je šele s tem dobilo prizadevanje naših velikih mož, Prešerna, Slomška, Cankarja in drugih, formalno evropsko priznanje in potrditev. Opolnoči pred prvim majem 2004 bi morali zvoniti po Sloveniji vsi zvonovi, pa niso. Niti Šentklavški zvon se ni oglasil. Cerkev je sicer res (preveč) radikalno ločena od države, ni pa ločena od slovenskega naroda, zato bo treba najti način, da zamujeno popravimo. Morda ob prvi obletnici z vseslovenskim romanjem v Marijina svetišča. Morda bo do tedaj v preambulo evropske ustave že vgrajeno priznanje krščanstvu kot nosilcu, oznanajevalcu in ohranjevalcu evropskih vrednot, kar nam bo dalo novih vzpodbud za delo v evropskem vinogradu, ki je tudi Gospodov vinograd.

F. Cvelbar

Lojze Peterle, poslanec

Evropa vrednot

Nagovor pred stolnico - Maribor, 1. 5. 2004

Pred pol stoletja so se očetje Evrope odločili, da bodo - po stoletjih vojn, nacionalizmov in izključujočih ideologij - začeli graditi novo Evropo, ki bo temeljila na vrednotah. Nova Evropa se je začela z mislijo na spravo in trajni mir.

V sredino so postavili človeka kot osebo, spoštovanje njegovega dostojanstva, človeka v njegovi enkratnosti in različnosti. Iz tega temeljnega izhodišča izhaja spoštovanje identitet narodov in načelo enotnosti v različnosti. Po tem izhodišču nas različnost ne moti in deli, ampak bogati in povezuje. Drugačnost drugega je dobrodošla in spoštovana.

Pred petnajstimi leti so nas še učili, da so med nami in okrog nas sovražniki. Danes je tudi med nami in okrog nas drugače. Kot narod z več kot tisočletno pripadnostjo evropskemu kulturnemu in civilizacijskemu krogu doživljamo enkratno zgodovinski trenutek, ki v naši preteklosti nima para. Sedaj so okrog nas partnerji in prijatelji.

Prostovoljno in demokratično smo se odločili, da bomo skupaj z drugimi svobodnimi evropskimi narodi živeli v miru in sodelovanju - v zvezi držav, ki delijo iste vrednote, temeljna načela in skupna

pravila. V prepričanju, da so spoštovanje dostojanstva človeka in narodov, demokracija in pravna država, pravičnost in solidarnost trdna podlaga za našo mirno in varno skupno prihodnost. Tudi v prepričanju, da nas v novi družbi nihče ne bo napadel, delil ali premikal naše meje.

Nič velikega se ne zgodi samo od sebe. Potrebna je vizija, volja, vztrajanje in žrtve. Naš zgodovinski dosežek ni samo rezultat poklicnih politikov, ampak korenini v mislih, besedah in dejanjih vseh tistih, ki so že v času totalitarizma živeli s svobodnim srcem, demokratičnim prepričanjem in z evropskimi obzorji. Iz vztrajanja teh, ki so že takrat živeli evropske vrednote, je zrasla politična volja za izvedbo osamosvojitve in demokratizacije ter nato pot v Evropsko zvezo.

Zato praznujemo ta dan s hvaležnostjo do vseh, ki so karkoli in kadarkoli prispevali k povrnitvi dostojanstva našega človeka in celega naroda. Verni in neverni, živi in mrtvi, doma in na tujem. Z njihovim delom in žrtvami smo se vzpeli do dostojanstva naroda z lastno in priznano državo.

Poslej želimo ustvarjati skupaj z

drugimi znotraj iste Zveze kot enakopravni ustvarjalci resnično združene Evrope. V Zvezo se vključujemo s slovenskim srcem, s slovensko kulturo in našimi posebnimi izkušnjami, z misljo na celo Evropo in mir po vsem svetu.

V Evropsko zvezo vstopamo s pričakovanjem in voljo, da bomo v novi družbi in v novih okoliščinah sledeč najboljšim evropskim zgledom lahko dvignili kakovost našega življenja na višjo raven. Mislimo na višjo kakovost naše demokracije in politične kulture, boljše okvirne pogoje za podjetnost, izboljšane možnosti za študij, znanstveno in raziskovalno delo, občutljivo solidarnost do tistih, ki živijo v težjih pogojih, bolj naklonjene razmere za razvoj kulture itd.

Naši prihodnji uspehi niso odvisni samo od nove družbe in novih pravil igre. Uspehov ne moremo naročati v Bruslju, marsikaj pa bomo lahko dosegli z njegovo pomočjo. Na našo skupno uspešnost bo bistveno vplivala kakovost naše medsebojnosti – to, kako bo med nami. To bo bistveno za ustvarjalno ozračje. Želimo si, da bi se s pomočjo resnicoljubnosti, pravičnosti in odprtosti za vedno poslovile sence preteklosti in iz tega izhajajoče delitve. Želimo si, da bi bili v Sloveniji dobrodošli vsi njeni državljanke in državljani, vse njene hčere in sinovi, naj živijo v Republiki Sloveniji, v pokrajinah sosednjih držav ali v slovenskih občestvih po vsem svetu. Da bi imela vsakršna slovenska oblast, ne glede na barvo do vseh spoštljiv in naklonjen odnos. To je predpostavka za »Zedinjeno Slovenijo«.

Za Slovenijo velja tako kot za Evropo. Uspevala bo, če bodo z njo zadovoljni njeni ljudje. Zadovoljni pa bodo najprej, če bodo spoštovani kot osebe v vsem njihovem dostojanstvu.

Čim več bo spoštovanja, tem več bo tudi skupnih imenovalcev, ki jih bomo potrebovali tudi po prvem maju.

Tu zbrani mislimo na Evropo na podlagi krščanskega pogleda na človeka in družbo. Z upanjem, odgovornostjo in delavoljnostjo. Zavedamo se, da naša tranzicija na marsikaterem področju še traja. Tudi v odnosu med Cerkvijo in državo. Želimo si, da bi tudi na tem področju prišlo do uveljavitve evropskih standardov, ki navajajo na spoštljiv odnos in sodelovanje. Država in Cerkev zaradi njune različne narave in poslanstva ne delujeta kot partnerja na isti ravni in v isti kategoriji, se pa srečujeta pri delu za skupni blagor iste skupnosti, istih ljudi. Ne gre za soodločanje, ampak za sodelovanje iz različnih izhodišč.

Evropska konvencija je Cerkvam priznala poseben prispevek, v osnutku evropske pogodbe pa je kot ustavno kategorijo zapisala odprt, pregleden in stalen dialog med evropskimi institucijami in Cerkvami. Upam, da bo zaživel tak dialoški in sproščen duh, brez skušnjav po »deli in vladaj« tudi znotraj Slovenije.

Z veseljem nad krščanskim deležem pri tem enkratnem slovenskem in evropskem podvigu, s spominom na blaženega Antona Martina Slomška in s posebno hvaležnostjo do papeža Janeza Pavla II., ki je z osebnimi dejanji podprl

slovensko neodvisnost, kot tudi do Slovenske škofovske konference, ki je ves čas podpirala pot Slovenije v Evropsko zvezo, se vam zahvaljujem, dragi bratje in sestre, za vaš bogati prispevek k temu, da je danes na Slovenskem drugače in da se odpirajo nove perspektive.

Želim vam veliko sproščenega ustvarjanja v novih okoliščinah, ki prinašajo nove zahtevne izzive, predvsem pa veliko samozavesti in veselja do življenja. Izbirajmo življenje tudi po prvem maju 2004.

Naj živi svobodna Slovenija v združenih Evropi!

Bog vas živi!

Čestitka Lojzetu Peterletu!

Lojzetu Peterletu se zahvaljujemo za gornji prispevek, predvsem pa izrabljamo priložnost, da mu čestitamo za mednarodne uspehe in priznananja, ki jih je dosegel v zadnjem času. Leta 2002 je bil izvoljen za predstavnika Državnega zbora v Konvenciji o prihodnosti Evropske unije. Izvoljen je bil tudi za člana predsedstva Konvencije, kjer je predstavljal 13 držav kandidat. Isto leto je postal član delovne skupine za trajnostni razvoj pri predsedniku EU, Romanu Prodiu, tednik European Voice pa mu je v lanskem letu podelil nagrado v kategoriji Dosežek leta 2003.

Upravni odbor SKI

France Cvelbar

Pluralnost in preambula evropske ustave

(Po Europe Infos, Bruselj)

Pisanje evropske ustave je enkratna naloga, kakršne zgodovina ne pozna. Pri dosedanjih ustavah so bili pripravljavci ali brez predloge (ob osamosvojitvah) ali pa so le spremenili nekaj prejšnjih določil (npr. ob zamenjavi totalitarnega sistema z demokratičnim). V tem primeru pa je treba napisati ustavo, ki bo kolikor mogoče skladna z ustavami 25 držav, ki se združujejo v EU. Evropska konvencija je torej pred težko nalogo.

EU ni nova država. Sploh ni država. Ustava, o kateri govorimo, sploh ni ustava, ampak mednarodna pogodba, ki določa povezavo med suverenimi državami, ki pa naj bi bile bolj povezane med seboj kot katerekoli druge suverene države. Tako so bili člani Evropske konvencije na eni strani omejeni z nalogo uskladiti veliko število ustavnih tradicij, na drugi strani pa je bila njihova naloga ustvarjalna in inovativna.

To posebno velja za preambulo. Prav pri pisanju preambule se je pokazala priložnost, da se v njej prikaže skupna zgodovinska dediščina, ki je osnova za evropski projekt. Ko je konvencija pokazala prvi osnutek, se je dvignil velik hrup ob tekstu da je bila dediščina »hranjena najprej z grško in rimsko

civilizacijo, ki ju označuje trajni duhovni vzgib in nato s filozofskimi tokovi razsvetljenstva» brez omembe prispevka krščanstva. V konvenciji je prevladalo mnenje, da se je bolje na splošno sklicevati na »kulturni, verski in humanistični temelj Evrope, katerega vrednote so v njeni dediščini povsod prisotne, kot pa neposredno naštevati posamezne vrste prispevkov.«

Duh je ušel iz steklenice in začel se je pritisk na Konvencijo, da naj se preambula neposredno sklicuje na krščanske korenine Evrope. Problem je postal konec lanskega leta predmet nevladne konference o ustavi, vendar brez uspeha. Sedaj izgleda, da bo to vprašanje znova na vrsti šele, ko bo doseženo soglasje o ostalem besedilu. S tem v zvezi je zanimivo, ali se večina evropskih ustav sploh ne sklicuje na krščansko dediščino.

Nacionalne ustave

Od 25 držav, ki se združujejo v razširjeno EU (samo Velika Britanija nima ustave), jih ima preambulo 13. Od teh se neposredno sklicuje na Boga le poljska

ustava:

»Mi, Poljski narod – vsi državljani republike, tisti, ki verujejo v Boga kot vir resnice, pravice, dobrote in lepote, kot tisti, ki ne delijo take vere, vendar spoštujejo univerzalne vrednote, ki izhajajo iz drugih virov (...) hvaležni našim prednikom za njihova junaška dejanja, za njihov boj za neodvisnost, ki so jo dosegli z velikimi žrtvami, za našo kulturo, ki korenini na krščanski dediščini naroda in na splošnih človeških vrednotah...«

Za irsko ustavo je Krščanstvo izvir moči in upanja za irsko ljudstvo:

V imenu Presvete Trojice, iz katere izhaja vsa oblast in na kateri morajo nazadnje temeljiti vsa posamezna in tudi državna dejanja, mi, državljani Irske, ponižno priznavamo naš dolg našemu Gospodu Jezusu Kristusu, ki je stoletja vodil naše očete skozi težke nadloge...«

V slovaški ustavi je krščanska dediščina omenjena posredno z omembo slovanskih svetnikov sv. Cirila in Metoda:

»Mi, slovaški narod, spoštljivi do politične in kulturne dediščine naših prednikov in do stoletnega boja za narodni obstoj in našo državnost, kar pa vse sloni na duhovnem prispevku sv. bratov Cirila in Metoda in na zgodovinski legitimnosti Velike Moravske države...«

Preambula Osnovnega zakona v Nemčiji kakor tudi grška ustava ne omenjata krščanstva neposredno, ampak se kot irska in poljska ustava sklicujeta na Boga ali Sv. Trojico in sicer na dva

različna načina: V prvem (npr. grškem) primeru kličejo Božjo potrditev vsebine ustave: *»V imenu kosubstancialne in nevidne presvete Trojice...«*

V drugem primeru (Nemčija), pa je Bog poročstvo za osnovno dostojanstvo človeške osebe in za omejitev državne prisile: *»Zavedajoč se odgovornosti pred Bogom in človekom (...) nemški narod...«*

Veliko evropskih ustav se v izterljivih členih sklicuje na versko tradicijo, najpogosteje z namenom opredeliti razmerje med Cerkvijo in državo. Italijanska in malteška ustava izjavljata, da republika sloni na delu, vendar se sklicujeta posebej na vlogo katoliške Cerkve v družbi.

Evropski kompromis

Da bi člani Evropske konstitucije našli zadovoljivo formulo za 450 milijonov državljanov, bodo morali upoštevati bistvo sklicevanja na Boga in na krščanstvo. Izgleda, da sta se tako Konvencija kot Medvladna konferenca zedinili o tem, da naj bi se v preambuli sklicevali na evropsko krščansko dediščino in ne na Boga. Taka rešitev bo gotovo deležna veliko kritike, podobno kot so kritizirali Giscard d'Estainga, ko je sklicevanje na krščanstvo izpustil iz prvega osnutka z obrazložitvijo, da navedba ene tradicije zahteva omembo tudi drugih, ko pa to storiš, kje naj se spisek konča.

Vendar je zanimivo, da čeprav se samo pet ustav v svojih preambulah sklicuje na Boga ali na krščanstvo, je vsaj

dvanajst držav podprlo predlog, da naj bo v evropski preambuli omenjena evropska krščanska dediščina. Tisti, ki takega sklicevanja nimajo v svojih ustavah, ga bodo morda vnesli vanje ob prvi priložnosti. Vzrok za to podporo je verjetno v dejstvu, da je prav krščanska tradicija ena od redkih stvari, ki so skupne

vsem državam EU. Videli bomo, ali bo to dovolj, da bo v končnem besedilu evropske ustave krščanska dediščina omenjena neposredno.

(Najmočnejši zagovrniki omembe krščanske dediščine v preambuli je bila prejšnja španska vlada. Ob njeni zamenjavi se lahko tudi to spremeni.)

N.N.

Pismo z bolniške postelje

Nobenega
sporočila
več
s tega sveta!
Dovolj sporočil!
Dovolj izročil!
Dovolj kartotek,
zamer!
Izbrišimo,
kar so zapisali
tisti, ki zaračunavajo
krivdo na tem svetu.

Mar nismo vsi lažji
od svoje teže?
Prelahki za nebesa?

Justin Stanovnik

Senca nad evropskimi intelektualci sega tudi v Slovenijo

1. Uvod

Lani 8. novembra je Delo objavilo spis dr. Tineta Hribarja Slovenska prihodnost in odgovornost za resnico. V njem je avtor izpostavil problematičnost tistega dela Zakona o grobiščih, ki predpisuje napis na doslej nepriznanih krajih, kjer se je dogajal povojni genocid. Iz tega, kako je to storil, veje kulturna in moralna prizadetost. V njemu lastnem slogu je dokazoval, da predlagani napis uzakonja nasilje nad novejšo zgodovino in da je povojno množično ubijanje dejanje, ki ga je mogoče zajeti le tako, da ga označimo za Zločin. Spis je imel velik odmev. Nekateri so mu že prerokovali prelomen značaj v slovenskih zadevah. Nad tem se ni kazalo zelo čuditi. Vsi smo vedeli, da je spregovoril eden vodilnih slovenskih intelektualcev. To je bil eden od razlogov, da smo se odločili nekoliko razmisliti o vlogi in pomenu intelektualcev v sedanjem času. Nekaterim je tudi še vedno odmeval v ušesih odgovor, ki ga je nekoč dal Hribar na neko novinarsko vprašanje: »Tega fenomena še nisem preučil. Ko bom vedel, bom povedal.« Monumentalnost teh besedi je še povečala naše zanimanje.

Zazdelo se nam je vredno, da mu sledimo, vredno še posebej zato, ker smo v spisu, ki smo ga navedli – pa tudi v nekaterih drugih njegovih javnih nastopih – našli mesta, ki jih nismo razumeli in se z njimi nikakor nismo mogli strinjati. Iz katerih virov so prišla? Ali iz tistih, od katerih je odvisen intelektualec?

Ne da bi se spuščali v komaj rešljivo vprašanje, koga natanko mislimo, kadar pravimo intelektualci, povejmo, da so to ljudje, ki jim že vnaprej priznavamo, da s posebno veljavnostjo govorijo o splošnih in pomembnih vprašanjih sveta. Veljavnost, ki se drži njihovih besed, izhaja iz prizadevanja, za katero vemo, da se mu posvečajo. Čeprav ima vsak svoj poklic, čeprav so ali pisatelji ali pesniki ali umetniki, pa tudi profesorji, zdravniki in inženirji, žene še vsakega poleg tega in nad tem neka ambicija, ki ni nujna za opravljanje katere od njihovih strokovnih zaposlitev, ampak izhaja iz posebne prvine duha. Izvorno ni ta prvina vezana na nobeno vlogo in nobeno korist, ampak hoče eno samo stvar: hoče razumeti; razumetje je tista reč, za katero se ti ljudje

čutijo poklicane. To so intelektualci. Za razumnike imamo ljudi, ki imajo poklice, ki jih je mogoče doseči in opravljati s poudarjeno investicijo razuma, in čeprav jim to daje nekoliko večjo kompetentnost tudi na področjih, za katera se niso izučili, si zato še ne lastijo in ljudje jim zato še ne dajejo statusa intelektualcev. Če bi torej kdo rekel, da so intelektualci razumniki, jim še ne bi priznal njihove visoke in zahtevne vloge. Ko spregovorijo intelektualci, pričakujemo, da se bodo pred nas postavljali stavki, ki bodo izvirali iz superiornega in čistega vedenja: superiornega zato, ker so ga dohnali ljudje izjemnih duhovnih energij in ljudje, ki v tem, da so ga dosegli, vidijo svojo človeško poklicanost; čisto pa zato, ker so suvereno zavrgli skušnjavo, da bi poleg razumetja dosegli še kaj drugega razen razumetja.

Razumljivo je, da tako visokih meril ni lahko vzdrževati. Problem je v tem, da intelektualci kot intelektualci ni institucionalno vezan. Samota, ki jo asketičnost njegove vloge zahteva, je prevelika. Tako se dogaja, da stopi, recimo temu tako, v službo. S tem doseže dvoje, odrešenost od samote in zavest oprijemljive in realne koristnosti. Koristnost je lepa in tolažilna beseda in je lahko tudi resnična, lahko pa skriva v sebi nekaj globljega in bolj resničnega: željo po moči. Rekli smo torej, da intelektualci stopi v službo. To je ena možnost. Druga pa je ta, da se mu vizija, ki se mu je razprla pred očmi – ki je stopila predenj iz stvari in iz odnosov med stvarmi – opredmeti v realen in družbeno uresničljiv projekt. Tedaj se mislec, vedno odprt za novo in

globljo resničnost, lahko spremeni v agenta in promotorja lastne zamisli – lastne tudi v tem pomenu, da ni bila soočena z dosegljivo celoto stvari. Tako se rojevajo ideologije in ideologi. Nad intelektualcem neprestano visi skušnjava, da se zapusti. Podlegajo ji posamezniki in skupine. Tako pride do tega, da cele dobe oblikujejo degenerirane intelektualne elite.

Leta 1927 je v Parizu izšla knjiga *Izdaja intelektualcev*. Napisal jo je francoski filozof judovskega rodu Julien Benda. Naslovna besedna zveza – *izdaja intelektualcev* – je stopila v jezikovni promet kulturnega govora stoletja. Benda je hotel z njo opozoriti intelektualce svoje dobe na to, kaj pomeni zapuščanje kritičnih pozicij in vdinjanje vladajoči eliti, ki je forsirala red, državo, nacijo. Posebej je izpostavil vlogo Charlesa Maurrasa, pobornika integralnega nacionalizma in ideologa *Action Française*, ki je pred vojno in še globoko v vojni čas igrala vlogo vodilne agenture francoskega nacionalizma. (Na njen ekstremni značaj kaže tudi poizkus Pija XI. – 1926 – da prepereči katoličanom sodelovanje v tej organizaciji.)

Čeprav je bila poglobljena smer Bendajeve kritike uperjena na vdajo intelektualcev desnim ideologijam – v času njenega nastanka so se ponekod že razvile v fašizem, drugod pa dajale nedvoumne znake takega razvoja – in se je v tako občuteni in razumljeni klimi pogosto znašel na levisi – Anatole France, Romain Rolland, Henri Barbusse in surrealisti niso bili nikoli deležni njegovih kritičnih ocen – je pa nedvoumno obsodil

tudi tiste, ki so se vdali komunistični ideologiji. V knjigi navede za to nekaj razlogov: zameri jim »sprejetje materialistične dialektike«, pa še druga stališča, s katerimi »izdajajo poučenost, ki konstituira njihovo visoko bistvo«. Komunizem je treba odklanjati zato, ker je to ideologija, ki zavrača idejo abstraktne pravičnosti, istovetne sami sebi, nad časom in nad prostorom; ki trdi, da resnico določajo okoliščine in se ne čuti vezana na to, kar je postavljala včeraj, če danes razmere zahtevajo drugačno resnico; ki je podlaga sistemu, ki duši svobodo posameznika; ki podpira sistem, ki spoštuje misel le tedaj, če mu služi, in jo obsoja, če najde zadovoljstvo v samoudejanjanju. (Julien Benda, *II tradimento dei chierici*, Einaudi 1976, str. 43–45.)

Iz povedanega sledi, da je Benda hotel pozvati intelektualce, naj se zavejo svoje visoke odgovornosti. Še preden je stoletje razvilo svoje zle potenciale, so se na kulturnem evropskem nebu izrisale te svarilne besede. Ali so jih ljudje videli, ali so jih hoteli videti?

Izvor sintagme »izdaja intelektualcev« smo nekoliko obširneje prikazali zato, ker se nam zdi primerna za moto v neki pripovedi, ki zadeva zadržanje velikega dela francoskih intelektualcev – in nikakor ne samo francoskih – v dvajsetem stoletju, ali drugače, pripoved o tem, kako zelo je bila Bendajeva kritika prezrta. O tem, kaj se je zgodilo, govori knjiga, ki je izšla skoraj natanko sredi stoletja – 1955 – in nosi naslov *Opij intelektualcev*. Napisal jo je večji avtor, kot je bil Benda,

eden od najbolj uravnoveženih ne samo francoskih, ampak evropskih duhov stoletja, Raymond Aron. A mi bomo sledili neki drugi knjigi.

Pred kratkim nam je prišla v roke knjiga Michela Winocka *Stoletje intelektualcev* (v nemškem prevodu *Das Jahrhundert der Intellektuellen*, Konstanz 2003). Knjiga je zelo obširna – in bi lahko bila tudi boljša – a zgodba, ki jo želimo mi izluščiti, je povedana dovolj jasno. Lahko bi rekli, da izstopa sama po sebi. (Morda ni treba posebej pripominjati, da je v tridesetih letih Pariz tudi za Slovence dokončno zavzel mesto nekdanjega Dunaja. Če samo pomislimo, kdo vse se je tam šolal: Kocbek, Kidrič, Logar, Janžekovič, Šolar ...)

Zgodba ima dva dela, med njima je polstoletni časovni razpon. Vezni moment so *dramatis personae*, intelektualci, ki odigrajo poglobljeno partijo v obeh delih. Vsebino bi lahko označili na več načinov. Na primer, erozija duhovne države intelektualcev ali sestop intelektualcev na raven ideologije. Če bi zgodbo pogledali s strani, bi nam morda sugerirala drugo temo: zakaj so bili intelektualci zavarovani pred desnim ekstremizmom, malo ali skoraj nič pa pred levim. (To je, kakor smo videli, nekoliko veljalo celo za Bendaja. Še bolj pa bi se začudili nad različno količino simpatije, s katero obravnava v knjigi Odrpna družba in njeni sovražniki Sir Karl Popper, drugi veliki »sredinec« stoletja, na primer Platona in Marxa.) A preden se odločimo za katero teh možnosti, pogledajmo, zakaj gre.

2. Afera Dreyfus: Labodji spev intelektualcev

Prvi del se je začel in končal na prelomu 19. in 20. stol. Zgodba je znana in jo bomo tu povzeli v nekaj potezah. Leta 1894 je bil kapetan Alfred Dreyfus, Jud iz Alzacije, častnik v francoskem generalnem štabu, obtožen in obsojen za veleizdajo. Že čez dve leti pa je novo vodstvo obveščevalne službe odkrilo, da odtekanje podatkov še traja, in sicer v isti pisavi. Leto za tem je Dreyfusov brat odkril ime pravega vohuna. To je bil major Eszterhazy, ki pa ga je vojaško sodišče na procesu oprostilo. Po raznih peripetijah so Dreyfusovi prijatelji leta 1906 dosegli, da je bila njegova sodba izničena. Častnik je bil znova sprejet v armado in se v prvi svetovni vojni izkazal za vzornega in pogumnega vojaka.

Dogodek sam ne bi bil tako odmeven, ko se ob njem ne bi razdelila na dvoje francoska družba. Na eni strani so se znašle politične in moralne institucije tretje republike, država in Cerkev, na drugi strani pa pisatelji, umetniki in politiki, zlasti radikali in socialisti, ki sta jih vodila Emile Zola in George Clemenceau. Med vidnimi podpisniki raznih peticij so bila odlična imena, kot na primer pisatelja Anatole France in Marcel Proust. Mogoče se bo kdo od poučenih bralcev čudil, za koga se v tem spopadu potegujemo. Toda ne glede na to, kaj si kdo misli o dreyfusardih in njihovih končnih ciljih; ne glede na to, v kakšnem odnosu so bile sile, ki jih je ta boj dvignil na površje, do francoskega kolapsa leta 1940: kar je za nas ta trenutek važno, je to, da so intelektualci v nekem

času imeli to moč, da so s silovito družbeno intervencijo dosegli, da ni obveljalo justično nasilje nad nedolžnim človekom. Raymond Aron pravi v svojih spominih: »Nikakor ni vedno tako, da bi zgodovinski dogodki nastopali v tako čisti in shematični obliki kot afera Dreyfus: na eni strani nedolžen človek, na drugi pa avtoriteta mogočnega generalštaba velike armade.« Nastop intelektualcev je bil, ne glede na politične parametre, zmaga duha.

3. Proces Kravčenko: Izdaja intelektualcev

Z drugim delom te zgodbe pa se preselimo v povojno leto 1949. Ta del zgodbe je zgodovina zabeležila kot Proces Kravčenko proti komunističnemu časopisu Les Lettres Françaises. Viktor Andrejevič Kravčenko je bil sovjetski inženir in gospodarstvenik. Avgusta 1943 je prišel z delegacijo v Washington na pogajanja za nakup orožja in hrane. (V resnici je šlo za organizacijo transporta ameriške pomoči.) Kravčenko je 1. aprila 1944 zapustil svojo skupino v Washingtonu in se v New Yorku sestal z novinarjem Josephom Chaplinom. Tri dni pozneje so bili na naslovni strani New York Timesa objavljeni razlogi za njegov prebeg. Med drugim je izjavil: »Čeprav sovjetska vlada trdi, da bo v deželah, ki jih bo osvobodila od fašizma, uvedla demokratični red, ni niti v lastni državi naredila ničesar, da bi ruskemu narodu zajamčila osnovne človekove svoboščine. Rusko ljudstvo se nahaja v stanju skrajnega nasilja in je izpostavljeno vsakršnim grozodejstvom NKVD, ki ima trenutno oblast v Rusiji.«

Dve leti pozneje je Kravčenko v newyorškem skrivališču dokončal svojo knjigo *Izbral sem svobodo*. Ko je 11. februarja 1946 prišla v javnost, je povzročila nepopisen vihar. Gonjo proti njej je v Franciji prevzel časopis *Les Lettres Françaises*, ki ga je v okviru francoske komunistične resistance ustanovil pesnik Louis Aragon. Časopis je trdil, da so bile Kravčenkove izpovedi napisane po nareku ameriške tajne službe OSS – Urad za strateške službe – in da jih sploh ni napisal Kravčenko. Časopis je tudi trdil, da je absurdno misliti, da bi bila v Sovjetski zvezi taborišča. Zaradi teh obtožb je Kravčenko pri nekem pariškem sodišču vložil tožbo proti časopisu. Proces je bil velik dogodek, ki je, kot pol stoletja prej, razdelil francosko družbo. V rzsodbi, ki je bila razglašena 4. aprila 1949, je sodišče ugodilo Kravčenkovi pritožbi, časopisu pa naložilo veliko denarno kazen. Tudi z dvema pritožbama na višji instanci *Les Lettres Françaises* ni uspela. Polemika pa še dolgo ni potihnila. Še leta 1950 sta levičarska intelektualca Maurice Merleau-Ponty in Jean-Paul Sartre v *Les Temps Modernes* branila časopis. Dan, ko je bila sodba izrečena, 4. april 1949, je zanimiv tudi z vidika sedanjih odnosov med Evropo, ki jo v tem pogledu vodi Chiracova Francija, in Ameriko. Tega dne je namreč v Washingtonu dvanajst zahodnih držav ustanovilo vojaško obrambno zvezo NATO. Štirinajst dni za tem je bil v Parizu svetovni »mirovni« kongres, na katerem so najvidnejši umetniki, pisatelji in znanstveniki izrazili solidarnost s »taborom

miru«. To je bila Sovjetska zveza in njeni zavezniki. Iz tega se vidi, kako star je spor med Francijo in Ameriko, ali bolje rečeno, med evropsko intelektualno levico in Ameriko.

Proces je, kot rečeno, razdelil francosko in evropsko javnost. Splošno razpoloženje se je nagibalo v korist obtoženega časopisa. V procesu, ki je trajal dva meseca, so v njegovo korist nastopili kot priče visoki komisar za atomsko energijo, komunist Frédéric Joliot-Curie, pisatelj Vercors, avtor znamenitega romana *Molčanje morja*, in komunistični poslanec Roger Garaudy. Na klopi za poslušalce so prihajali Simone de Beauvoir, Jean Paul-Sartre, Arthur Koestler, Elsa Troilet, Louis Aragon, André Gide, François Mauriac in drugi vidni intelektualci, pisatelji in umetniki. Na strani Kravčenka pa je sedela samo skupina ruskih emigrantov, ki so jih na hitrico zbrali iz raznih taborišč za »razseljene osebe« po vsej Evropi. W. Kraushaar, po čigar knjigi *Linke Geisterfahrer* povzemamo te dogodke, pravi o tem naslednje: »Kontrast med obema skupinama bi komaj mogel biti večji: meščansko oblečeni znanstveniki in intelektualci na eni strani, na drugi pa v cunje zaviti begunci. Edini intelektualni glas, ki se je zavzel za Kravčenka, je bila Margaret Buber-Neumann, avtorica znamenite knjige *Ujetnica pri Stalinu* in Hitlerju, ki je pred sodnike položila svojo in svojega moža pretresljivo zgodbo. Drugi so molčali, tudi Gide, Mauriac, Koestler.

Pot, ki so jo v petdesetletnem obdobju med dvema procesoma naredili francoski

intelektualci, imamo lahko za dramatično ilustracijo k Bendajevi knjigi. Ljudje, ki so se nekoč s pozicij objektivnega razuma borili za resnico in zmagali, prav takšni ljudje se čez petdeset let niso hoteli več postaviti v bran resnice, ampak so vehementno branili nasilje. Zajel jih je bil neki duhovni in družbeni proces, v katerega so vstopili kot intelektualci in izstopili kot adepti ideologije.

Povojna ideološka evforija je v Franciji trajala dobro desetletje. Potem pa so začeli prihajati udarci, ki so po vrsti prinašali streznjenje. Prvo od večjih je bilo leto 1956, ko so Sovjeti zatrli madžarsko vstajo. Težje je bilo prenesti leto 1968, ko so sovjetski tanki v Pragi gazili po »socializmu s človeškim obrazom«. Toda tedaj so še imeli kam iti, tu so še bili Pol Pot, Castro in Mao. Ko pa je sredi sedemdesetih let prišel Solženicin z Otočjem Gulag, so začutili, da je prišel konec. S to knjigo je bila vera nepopravljivo prizadeta. A ne še potreba po njej. To dokazuje lakota, s katero so planili na samoupravni socializem Edvarda Kardelja. V njem so videli zadnjo možnost – rešilni splav, na katerem bo morda mogoče rešiti idejo.

Že iz povedanega sledi, da dobi način duhovnega obstajanja intelektualca, ki se prepusti silnicam ideologije – včasih iznenada, včasih po dolgem razvoju – znake verovanja. To je nenavadno, saj se v celoti giblje v empirično preverljivem svetu – za razliko od človeka vernika, ki ga od začetka omogoča in določa empirično ne do kraja preverljiva vera. Toda cela poglavja novejšje zgodovine

pripovedujejo o nemalo protislovnem pojavu, da so ljudje sposobni izključevati in zanikati stvari, ki so v svetu splošnega izkustva ne samo možne, ampak tudi zelo verjetne.

Pomembnejše je to, da so se promotorji svobode in demokracije s svojim vzorcem znašli zunaj zgodovine. Zakaj? Postavili in kar določili so začetke gibanja, ki so ga sprožili in mu označili pot, smer in cilj. Vse je bilo arbitrarno in svojevoljno. A zakaj so to mogli narediti? To so mogli narediti, ker so videli samo sebe. Imeli so se za Subjekt. Zgodovinski proces osvobajanja se je začel, ne zaradi naroda in njegove zgodovine, ampak zaradi njih. To je bilo v njih najgloblje in kar je pomembnejše – nepremišljeno. Ta ideja jih je nosila, a se je niso zavedali. Niti za trenutek niso podvomili, da deluje za narod in v imenu naroda, v resnici pa so se imeli za upravitelje zgodovine. In prav v tem, da so izstopili iz zgodovine, so pokazali – bolj kot z vsem govorjenjem – za kaj se imajo. Ta osnovna dvojnost je bila v njih.

4. Evelin Waugh: Levi angleški intelektualci v Titovem glavnem štabu

O enem takih primerov – za nas tudi sicer zelo zanimivem – govori usoda tretjega dela vojne trilogije angleškega pisatelja Evelynna Wauga. Knjiga ima naslov Brezpogojna vdaja in v drugem delu poseže v medvojne razmere v Jugoslaviji. Kot je znano, je bil pisatelj med vojno skupaj z Randolphom Churchillom v britanski delegaciji pri Titovem glavnem štabu. Kot konvertit – leta 1930 je stopil

v katoliško Cerkev – pa tudi človek trmastega, skoraj čudaškega odklanjanja vsega, kar ni resnično in pristno, je kmalu odkril, da je Tito predvsem komunist, ki vidi v boju z okupatorjem edinstveno možnost, da izpelje revolucijo. Poleg tega pa je odkril tudi to, da je med Britanci – tako doma v Foreign Officeu kakor na terenu v Jugoslaviji – veliko takšnih, ki bolj ali manj odkrito, bolj ali manj organizirano, pomagajo jugoslovanskim komunistom v njihovi poglavitni zadevi. V knjigi ne manjka prizorov, s katerimi Waugh posreduje bralcu to temeljno sporočilo. A ko je knjiga leta 1961 izšla v Britaniji, je nemudoma postala predmet silovitih napadov. Kaj pa hoče »ta stari nazadnjak s plašnicami«? Spet primer »norega mcarthyjevstva«! Med napadalci so bili tudi ljudje, kot Britanec Philip Toynbee in Amerikanec Gore Vidal. Da bi britanski komunisti konspirirali s Titom, se jim je zdelo izključeno. Toda Geoffrey Wheatcraft je v spominskem eseju ob 100. obletnici rojstva Evelynu Waughu lani oktobra – petdeset let po izidu – v Times Literary Supplement mogel zapisati tole: »Kar pa se je izkazalo za resnično, so bili Waughovi hudi sumi in njegova pistoljska intuicija: danes velja za dokazano zgodovinsko dejstvo, da je bilo veliko komunistov, od katerih so bili nekateri sovjetski agenti, natanko tam, kjer jih je Waugh slikal, tudi v obveščevalnih sekcijah za Jugoslavijo. In če verjamemo še Orwellu, je bilo nemalo skrivnih komunistov z laburističnim kritjem izvoljenih v parlament. Danes je Waugh tisti, ki velja za realista.« (T. L. S. 24. okt.

2003.) Tega povojni zahodni intelektualci niso mogli verjeti. Tudi ne hoteli. Ne morda toliko zaradi svojega prepričanja o nepokvarljivosti britanskih politikov in častnikov kot zaradi naklonjenosti do jugoslovanskih komunistov. Lahko bi rekli, zaradi vere v stvar.

Po tem uvodu je gotovo nekoliko bolj jasno, zakaj intelektualcem posvečamo toliko pozornosti. Naj ponovimo, to je zato, ker so pričakovanja, ki jih polagamo vanje, tako velika. Ker vemo, da so od vseh ljudi najbolj sredi tistega opravila, ki se imenuje mišljenje: ki ni drugo kot motrenje stvari, kakor se nam odkrivajo po svojih oblikah; ki ni drugo kot spraševanje, od kod prihajajo in v katero smer kažejo, da bodo šle; ki ni drugo kot polaganje stvari drugo ob drugo in odkrivanje, v kakšnem odnosu so si ali bi si morale biti ali bi lahko bile; ki ni drugo kot spraševanje, kaj ima svet v sebi, kakšne možnosti so v njem in kakšne niso, kdaj svet razumemo in kdaj izvajamo nad njim nasilje. Drugič pa o intelektualcih s posebno pozornostjo govorimo zato, ker je nastopil nov čas. Tudi tisti, ki ne vidimo stvari tako, da bi rekli, da je Evropa zaplula v pokrščanske vode, vemo, da je nastopil nov čas in da je njegova novost prav v tem, da so tu poleg premišljevalcev in razlagalcev sveta, ki jih iz svoje obveščeni izučuje Cerkev, že dolgo še drugi premišljevalci in razlagalci sveta, ki nočejo ničesar vedeti za obveščeni, ki jo ima Cerkev, ampak se postavljajo avtonomno in iz sebe, kakor se jim zdi, da jim daje pravico ali izkustvo zgodovine ali svet, kakor se kaže v luči emancipiranega razuma.

Novost sedanjega časa je v tem, da je nov odnos Cerkev – svet. Novost njunega razmerja je v tem, da je svet postal močnejši. Kakšna je njegova moč, ali je samo zunanja ali je tudi notranja – odgovora na to vprašanje samo razmerje, tako postavljeno, še ne da. Toda, da je svet močnejši, to pravi čas. Tudi to pravi čas, da so njegovi interpreti intelektualci. Od tod njihova presežna odgovornost. Ko pravimo presežna, hočemo opozoriti na to, da je za človeka prevelika. Toda to so naše misli. Na vsak način pa velja, da intelektualci, ko svet interpretirajo, zanj sprejemajo tudi odgovornost. Od njihovih interpretacij je namreč v veliki meri odvisno njegovo vsakokratno samoumevanje.

V luči navedenega razmisleka in na ozadju splošne duhovne situacije sodobnosti in iz izhodišč, ki smo jih pridobili, nam bo mogoče nekoliko bolj razumeti dogajanje tudi v slovenski javnosti. S tem pravzaprav šele prihajamo k stvari.

5. Hribar o napisih na grobiščih

Središče dogajanja, ki nas tu zanima, je Zakon o grobiščih, sprejet v državnem zboru 19. junija 2003 ob obstrukciji strank koalicije Slovenija. Razen dveh ali treh tednikov, ki politično gravitirajo v območje nekdanje slovenske pomladi, je javnost, zlasti medijska, sprejemanje zakona spremljala v jeziku, ki je posnemal tistega, s katerim ga je postkomunistična levica promovirala v parlamentu. Oglasila se je Nova Slovenska zaveza, ki je razgalila protiustavno naravo zakona, z izjavo, da pomeni pravno in politično potrditev

povojnega genocida. Izjava je ostala brez odmeva. Televizija Slovenija je kljub temu, da je ta ustanova javni zavod, večerna poročila iz lanskega Roga končala z metropolitovo mašo in tako zamolčala spominski del po maši, v katerem so trije govorniki to izjavo na različne načine podali. Dnevnik Delo pa o Rogu sploh ni poročal. Spričo psevdodemokratskega vzdusja v Sloveniji je intervencija Nove Slovenske zaveze, kompetentnega dela civilne družbe, ostala nema.

Potem pa je 8. novembra 2003 sobotna priloga Dela objavilo besedilo Slovenska prihodnost in odgovornost za resnico, v katerem je filozof dr. Tine Hribar zavzel kritično stališče do tistega dela zakona, ki določa napis na grobiščih. Razložil je, zakaj zakonsko določeni napis *Žrtve vojne in povojnih usmrtilcev* ni ustrezen in zakaj bi se moral glasiti *Žrtve vojne in revolucije*. Zdi se, da so ga ostali člani zakona manj zanimali. Omenja sicer »zahtevo domobranskih veteranov«, da mora zakon obravnavati domobrance kot vojake, a do nje ne zavzame jasnega stališča. Okoli središčnega mesta svoje kritike, ki ga je, kot rečeno, zavzemal napis, pa je avtor nanizal nekaj trditev, postavil nekaj ocen, predstavil nekaj domnev in navedel nekaj zadržanosti do svojega nekdanjega gledanja. Vsi ti momenti v javnosti niso ostali neopaženi, a ne zaradi svoje sporočilne vrednosti, ampak bolj zaradi družbene vloge vplivnega avtorja in dominantnega mesta medija, v katerem so bili objavljeni.

Vse, kar naj bi bilo v Hribarjevem članku za slovensko javnost novo, pa je

bilo že povedano: v Sloveniji v obdobju demokratskega desetletja, v tujini pa že veliko prej. Pomenbnejše je to, da sta oba, avtor in medij, prihajala iz tistega duhovnega in miselnega območja, kjer se takšni glasovi redko slišijo in take kretnje redko vidijo. Ne bi bilo napačno reči, da je dr. Tine Hribar odpiral vrata, ki so bila že pred njim nekajkrat odprta, le da jih je sedaj odpiral tako, da so glasovi, ki so ob tem nastajali, dosegli več ljudi.

In kaj vse je bilo mogoče slišati? Gotovo nekaj stvari, za katere mu moramo biti, spričo naših skromnih možnosti, hvaležni. Povedal je na primer, da razume neko besedo, ki se v Sloveniji malo uporablja, kot da ne bi vedeli, kaj z njo početi. Povedal je, da je napis, ki ga določa zakon, »žaljiv«. S tem je povedal, da se dobro zaveda, da nekatere stvari – govorjenje, pisanje, obnašanje – lahko tudi žalijo. Škoda se nam pri tem zdi to, da je občutek žaljenosti omejil na svojce pobitih. V resnici bi morali biti žaljeni vsi; kot državljani in kot ljudje, a predvsem kot državljani, saj je bila žalitev uprizorjena v državnem zboru.

Čeprav je opozorilo o žaljivosti napisa važno, je v javnosti verjetno bolj odmevala neka druga njegova beseda. Hribar namreč ponavlja za Dušanom Jovanovičem – iz vljudnosti, besedilo ne dopušča nobenega dvoma, da bi to bila tudi izvorna Hribarjeva formulacija – da je bilo ubijanje domobrancev zločin. Za razliko od Jovanoviča piše Hribar besedo z veliko začetnico, s čimer ji priznava ali podeljuje presežen pomen. Potem najdemo besedne sklope kot: »realnost

Zločina«, »Zločin v izvornem pomenu resnice«, »priče Zločina«. Pisec stori vse, da pred nami zraste neznanska velikost tega, kar se je zgodilo; mogoče tudi nedoumljivost, nekaj, okoli česar se bomo Slovenci vedno vrteli, ne da bi kdaj dogodek prav razumeli, v pomenu, da bi nas razumetje odrešilo. (Razen če tega ne bomo sprejeli ritualno, kot nekaj, kar nam je bilo poslano, kot kamen narodovega spomina, ob katerem se bodo ustavljale prihodnje generacije in se napajale z »identiteto«.)

Poleg tega govori Hribar tudi o »komunističnem Zločinu«. Ne toliko, se zdi, zaradi njegovega izvora kot zato, da bi povedal, pred katera vrata ga je treba postaviti. Tu nastopijo torej komunisti, jasno in brez ovinkov, kar se v teh kvartirjih ne zgodi tako pogosto. Tu pa niso samo nekdanji komunisti, ampak tudi sedanja »komunistična kontinuiteta«. To pa je konstatacija, da komunizma ni konec, ampak je v nekem oziru tukaj. Hribar bi verjetno rekel »spet tukaj«, ker ima komunistično kontinuiteto za »recidivo«, za nekaj, kar se je znova pojavilo. Bolj zanimivo in povedno pa se nam zdi Hribarjevo priznanje, da je za komunistično kontinuiteto vedel, a jo je »podcenjeval«. Kot vsako priznanje vzbudi tudi to v nas začetne simpatije, a ne tolikšne, da se ne bi pojavila vprašanja. Kako pa je mogoče spregledati nekaj tako masivnega in vseprisotnega, kot je obstoj nekdanje komunistične elite v ustanovah, ki so ključne za delovanje družbe in države. Kako jo je bilo mogoče ne videti? Predvsem pa, kako je bilo mogoče ne

videti njihovih identitetnih znamenj – besed in kretenj, ki niso mogle skriti, od kod prihajajo? Ali nismo pol stoletja gledali njihove rokohitske nastope in njihove »zle obrede«? Kako bi se moglo sedaj, ko so se spet pojavili – v nekem času sicer, za katerega se je reklo in mislilo, da ni več njihov – kako bi se moglo, zaradi vznemirljive podobnosti ljudi in trikov, ki so jih uprizarjali, zgoditi, da se že srednje oveden človek ne bi ustrašil, da se dogaja nekaj, kar se ne bi smelo? Kako je mogel kdo te nevarne znake »podcenjevati«? Posebej če je bil to človek, ki mu je bila mar človekova svoboda in človekovo dostojanstvo; če je bil to človek, ki je bil opremljen z akademskimi papirji, za izrekanje relevantnih sodb o vprašanjih kulture in duha? Če je bilo namreč tako, da je nekatere stvari »podcenjeval«, ali ni bilo prav mogoče, da je druge precenjeval?

Še vedno se vrtimo po obrobju, še vedno nismo prišli do središča in do pravih vprašanj. A preden naredimo to, si oglejmo še nekaj. Nekje v svojem spisu Hribar prijemlje opozicijo, da ne zaznava in ne sledi svojim prioritetam. Očita ji, da je v preteklosti bolj mislila na »lustracijo« kot na »resnico«. Resnica je, kakor že vemo, Zločin, lustracija pa pravna in politična registracija tega Zločina na poseben, mednarodno priznan in dopusten način. Lustracija torej ni ravno kazen, zlasti pa ni samo kazen, čeprav nazadnje in končno to tudi je. Dr. Hribar je, se zdi, pripravljen neko dejanje moralno oceniti za Zločin, upira pa se mu misel, da bi ga vlačili pred politični tribunal.

O nečem podobnem govori v svoji knjigi Kaj ostane po Auschwitzu tudi italijanski filozof Giorgio Agamben. Tam navaja dva primera, razpeta med moralno odgovornostjo za zločinsko dejanje in njegovimi juridičnimi posledicami: nacističnega zločinca Adolfa Eichmanna, ki je bil v Jeruzalemu obsojen zaradi organiziranega uničevanja madžarskih Judov, in neko italijansko levičarsko skupino, ki je umorila policijskega komisarja. Oba primera povezuje enaka reakcija njunih nosilcev. Eichmann je izjavil, da se čuti krivega pred Bogom, nikakor pa ne pred kakršnimkoli zakonom; italijanski teroristi so tudi priznali moralno odgovornost za umor, odklanjali pa vsakršno ingerenco, ki bi jo nad njimi imelo sodišče. Pri tem Agamben pripominja tole: »Prevzem moralne odgovornosti ima samo tedaj kakršnokoli vrednost, če je povezana s pripravljenostjo, nositi juridične posledice.«

6. Reakcija na Hribarjev poseg

Hribarjev poseg v slovenske notranje politične zadeve novembra lani je pričakovano vzbudil veliko pozornost. V taboru postkomunistov je nastala nemajhna panika, ki pa ni bila posledica radikalnih trditev, ki so jih sedaj hočeš nočeš morali dopustiti, ampak nečesa drugega. Znašli so se pred poraznim spoznanje, da nimajo adekvatnih protiargumentov. V ideoloških laboratorijih izdelan jezik se je odlično obnesel v umetnem komunikacijskem prostoru, ki ga je postavljala partija, tu pa se je sedaj pojavilo nekaj resničnega, na to pa ta jezik nikakor ni bil pripravljen. To se je pokazalo

zlasti v odgovoru dr. Janeza Stanovnika, nekdanjega predsednika Predsedstva Slovenije in sedanjega predsednika ZZB. Bilo je očitno, da ne najde nobenih možnosti, da bi z naravno in prepričljivo interpretacijo nosilnih dejstev celotnega dogajanja zavrnil Hribarjeve teze. Moral se je zateči k izboru, ki ni mogel skriti, da sta ga izsilili zadrega in stiska. In omogočili nepopustljivost človeka, ki je bil v stanju prenesti vratolomno kariero od krščanskega socialista do visokega funkcionarja v partijski državi. Kakšno sijajno priložnost pušča Stanovnik neizkoriščeno, smo si ob tem mislili, kakšno edinstveno priložnost, da zapusti ničvredno agitpropovsko apologetiko in začne resnični dialog. Gospodje, bi lahko začel, s to stvarjo pa je bilo takole. Nobena stvar ta trenutek ne bi mogla bolj spremeniti Slovenije, kot bi jo lahko resnična pripoved človeka z njegovimi izkušnjami in njegovim vedenjem. Nekoliko smo se pri tem zanašali na njegovo izobrazbo, pa tudi na to, da je bil nekoč krščanski socialist. In to je druga misel, ki nas je ob njegovem nastopu obhajala. Ali bo res tako, smo se spraševali, da bodo to barko, potem ko jo je od vseh strani začela zalivati voda, reševali nekdanji kristjani? Koliko ironij pa še bo v tej zgodbi?

A pustimo to. Za našo temo je bolj zanimiv odziv na strani tistih, za katere je Hribar dopuščal, da so »žaljeni«. Odzivi s te strani zvečine niso bili medijsko registrirani, a smo po kanalih, ki se vedno oblikujejo v »molčeči večini«, le dobili določene informacije in predstave. Najprej

je to stran zajelo zadovoljstvo nad tem, kar je bilo povedano: neko veselo pričakovanje, da se bo svet sedaj začel odpirati in normalizirati. Takšno je bilo razpoloženje prav na začetku – dan po tem, bi lahko rekli. Potem pa se je – po toliko izkušnjah skoraj avtomatično – sprožil refleks: Ne smemo biti neumni! Nekoliko je k previdnosti prispevala tudi izkušnja, ki smo jo Slovenci v zadnjem času dobili o prerokih: imamo jih, smo si rekli, a so, glejte, preroki z napako. Prebudijo se, vstanejo, grejo na prvo rundo, okoli njih se začnejo zbirati ljudje in z rastočim upanjem poslušajo njihove besede, potem pa ti isti ljudje nenadoma in brez vsakega izsledljivega razloga začnejo govoriti nekaj prav nasprotnega. In ljudje se začnejo žalostni razhajati. Od tod tisti, vedno malce zamudniški: Ne smemo biti neumni!

Ta stavek je bil torej nekakšna slovenska kulturnopolitična dedukcija, bile pa so še druge, čisto realne reči. Neodgovorjeno je ostalo vprašanje, zakaj je Hribarjeva intervencija prišla šele pet mesecev potem, ko se je vse zgodilo. Hribar sam je čutil problematičnost te zamude in jo skušal pojasniti. A ne prav prepričljivo, deloma tudi spričo Jovanovičevega kritičnega odziva na zakon, ki je bil objavljen dober teden po sprejetju zakona in na katerega se Hribar tudi sklicuje. Še bolj nenavadna pa se nam je zdela naglica, s katero se je vmešalo uredništvo Dela, ki je Hribarja že dva meseca po njegovem nastopu izbralo za osebnost leta, ker je povedal stvari, »ki so preprosto morale biti izrečene«. Vse

je bilo videti, kakor da je po nekem scenariju že vnaprej določeno. Delo namreč ni ravno časopis, ki bi hlepel po odkritjih, s katerim je prišel Hribar. (Pisem predsednika Nove Slovenske zaveze in urednika Zaveze na primer sploh ne objavljajo.) Stvari, ki jih je novembra 2003 povedal Hribar, so bile že nekajkrat povedane, ne dosti manj kompetentno, kot je to storil sam. Zakaj ravno sedaj nenadoma taka »forca«? Ali ne morda tudi zato, ker Delo, kot večina drugih medijev, deli Slovence na dva dela: na kompetentne in nekompetentne. A stvar je očitno širša. Segregacijsko načelo, ki tiči za Delovimi odločitvami, ima določen vpliv tudi na Hribarja, kot je nakazal v svojem zahvalnem govoru. Tu je, kakor posnemamo po poročilu v tem časniku, imenoval tri može, ki jih posebej upošteva: To so Edvard Kocbek, Dušan Pirjevec in Milan Apih. Skupni imenovalec vseh pa je ta, da so na določen način vsi »naši«. Vsak od njih je namreč povedal nekaj, kar so sicer povedali že pred njimi drugi, a tisto očitno ni veljalo, ker niso bili »naši«. Dolgo je že od tega in marsikaj se je vmes zgodilo, a vseeno: ali smemo v tem videti neobvladan refleks še iz časov, ko je bil »dialektični materialist ideološko-partijskega tipa«? Vse se je tako napletlo, da se je Hribar, ko je sprejel Delovo odlikovanje, malce osmešil. Gospodom od Dela, ki so prišli s svojim predlogom – bogve kakšne cilje so še imeli – bi lahko rekel približno tole: »Kar sem jaz povedal, ni v resnici nič novega. O tem že dolgo časa ob različnih priložnostih govorijo drugi. Jaz razpolagam samo z malo

močnejšim glasom, to je vse.« Saj je moralo biti neznosno – če je na to kdaj pozneje pomislil – da je prišel, povedal, da je voda mokra, in bil zato nemudoma bogato nagrajen. Žal ni bil toliko priseben, da bi videl, kako se vpleta v nekaj, kar ga bo naredilo manjšega kot je. A to še ni vsa zgodba. Počasi se bližamo tistemu delu Hribarjevih izvajanj, ki bodo nekoliko upravičila naše uvodno razmišljanje o intelektualcih.

7. Hribarjeva bolečina: Svetost življenja in popolna ločitev Cerkve od države

V drugem delu svojega pisanja v sobotni prilogi Dela 8. novembra lani, v katerem je utemeljeval svoje nezadovoljstvo z Zakonom o grobiščih, je Hribar spregovoril tudi o nečem, čemur bi lahko rekli: njegova bolečina. Stvar je povezana s preambulo slovenske ustave, za katero si je mnogo prizadeval, da bi v njej stala »svetost življenja«. O tem, zakaj s svojimi prizadevanji ni uspel, ima Hribar svoje mnenje, ki pa se ne ujema povsem z resničnostjo.

Druga bolečina pa je ta, da se v Sloveniji ni v celoti realiziral projekt prosvetljene države. Praktično to pomeni, da ni bila konsekventno izpeljana ločitev Cerkve od države. Krivdo za to nosi levi politični pol, ki zaradi večinske moči državo postavlja in servisira. Vodeča sila levega pola, LDS, eden od mitotskih ali delitvenih produktov Partije, ni pripravljena razumeti in udejaniti prosvetljenega koncepta moderne države. Zato država pomembnega dela prostora, ki ji po tem

konceptu pripada, sploh ne pokriva. Tako ostaja nepokrito polje vzgoje, zlasti domovinske in državljske, ter polje etike in vrednot – »na področju etosa je brez pobude«. Posledice se že kažejo in so katastrofalne. Na zanemarjano področje prodirajo sile, ki tam nimajo kaj iskati. Dogajajo se groteskne reči. Na ljubljanskih Žalah je na primer zrastel »velik domobranski spomenik«. (Ali naj pripomnimo že tu? Kar je zrastlo na Žalah, ni spomenik, ampak nagrobnik, posvečen ljudem, ki ležijo neznano kje po Sloveniji. Na njem so imena in besedilo, ki govori o tem, kdo so ti ljudje bili, kakor so se sami umevali in kakor so jih umevali tisti, ki so jim nagrobnik postavili. Ali je Hribar pozabil na »posvečenost mrtvih«? Pa tudi, ko bi to bil zgolj »domobranski spomenik«! Zakaj pa bi ga ne smelo biti?) A so še hujše reči. Na primer »prost vstop katolicizma« v kasarne. In to preko kuratov, ki so »obenem tudi polit-komisarji slovenskega klero-katolicizma«. Največje razdejanje na svetem mestu prosvetljene države pa bi bilo to, da bi »v šolo, ki naj bi bila laična, vstopil verouk, vzgoja za katoliško religijo, skupaj s katoliško moraliko, seveda pod nadzorstvom RKC«. To bo takrat, ko bo etična in moralna vzgoja v šoli popolnoma degenerirala in »ne bo drugega izhoda«. S tretjo točko Hribarjeve pritožbene knjige smo končno prišli do prave besede: rimskokatoliška Cerkev.

Če torej država »zaradi svoje apriorne zaslepljenosti« katere od svojih funkcij ne opravlja, stopi iz svojega obskurnega in perifernega civilnodružbenega mesta na

primer Cerkev, in ko opravlja delo, ki bi ga morala država, postane njen enakopravni partner. In družbe potem ne obvladuje eno vrhovno počelo, ampak dve. To pa je v nasprotju z absolutno suverenostjo moderne države. Ali je prosvetljena liberalna država enako ljubosumna do vseh delov civilne družbe? Nikakor ne! Cerkev je tu v posebnem položaju. To je zato, ker je utemeljena na transcendentnem počelu. Vso ostalo civilno družbo je končno mogoče izvesti na »kontraintuitivno vedenje znanosti«, na katerem stoji tudi država, Cerkev pa izvaja svojo utemeljenost iz Boga. Poleg tega pa je civilna družba nasproti državi v razmerju, ki je analogno zasebnemu razmerju. Cerkev pa je v svoji duhovni držbi absolutno samostojna: je zadnja v svojem redu, kakor je država zadnja v svojem redu. Če smo te reči pravilno postavili, potem je mogoče reči, da počelo Cerkve relativizira počelo države. Noben drug del civilne družbe nima tega svojstva. Prosvetljena liberalna država pa Cerkvi tega statusa ne prizna. Poglavitna posledica tega je ta, da država samo od vernih zahteva, da cepijo svojo identiteto v javno in zasebno. Oni so tisti, »ki morajo prevajati svojo religiozno prepričanje v sekularni jezik, če hočejo, da bodo njihovi argumenti imeli možnost, da jih bo večina sprejela«, kot pravi nekje Jürgen Habermas. Ker torej verni, v zelo važnem smislu, niso od »tega sveta«, se v tako koncipirani državi ne počutijo povsem doma. Med njimi in državo je nujna napetost.

Težave pa ima tudi država, ali bolje

ideologija, na kateri moderna država stoji. Te težave bi lahko povzeli s pojmom zadostnosti. Ali je država zadostna? To se pravi, ali je država, kakor je v okviru prosvetljske filozofije koncipirana in za kakršno se ima, v stanju – ali je zadostna – reševati vprašanja, ki so v družbi že vedno bila in vedno nova nastajajo?

Zdi se, da je nekaj teh težav videl in priznal nemški sociolog in filozof Jürgen Habermas. Kar priporoča, se zdi, je zadržanost. Navedli bomo nekaj stavkov, ki jih je ob podelitvi Mirovne nagrade nemškega knjigotrštva sredi oktobra 2001 povedal sam ali pa so jih o njem povedali drugi. Ko je na primer govoril o rastoči sekularizaciji, je rekel, da jo je treba usmerjati, in sicer zato, da se to, kar je »že skoraj pozabljeno, a ljudje čutijo kot implicitno manjkajoče«, ohrani, kolikor je pač mogoče. Pri tem je pripomnil, da je takšno »ohranjanje« treba teoretsko politično utemeljiti. Medijski poročevalci iz podelitvenih slovesnosti niso prezrli, da je človek, ki je zase že večkrat rekel, da je »religiozno nemuzikalen«, imel zahvalni govor, ki je bil včasih bolj podoben »teološkemu traktatu«; da je govoril o »absolutni razliki med Stvarnikom in stvarjo« in o »bogopodobnosti kot jamstvu človekove svobode«.

8. Hribar in svetovni etos

Če se sedaj vrnemo k Hribarju, kakršen se nam kaže v spisu, ki ga skušamo nekoliko razumeti in povedati, kaj si je o njem mogoče misliti, potem vidimo, da se mu svet, o katerem govori – drugače kot Habermasu – kaže kot povsem rešljiv. Kar se mora zgoditi, je

to, da postkomunistični liberalci pridejo k sebi in da se država zavaruje pred klerokatolicizmom. Kajti svet je utemeljen. Utemeljen je v svetovnem etosu. Vsebinsko njegove »infrastrukture« tvorijo »svetost življenja, posvečenost mrtvih in dostojanstvo človeka«. Na čem pa temelji ta? Morda na stavku: česar nočeš, da drugi tebi naredijo, tudi ti ne delaj drugim. In spet, na čem pa stoji ta stavek? Ali ga niso že neštetokrat povozili, v zadnjem stoletju pa so ga hoteli sploh spraviti s sveta. A pustimo to, to je bilo nasilje, (čeprav je tudi nasilje bilo posledica neke predhodne odločitve). Kaj pa če se svet spremeni? Kaj pa, če je vse, kar je od kulture, pogojeno – v zgodovini nastajajoče in izginjajoče? Ali nismo prebrali trditve, da je celo racionalnost, na kateri stoji moderna, »historicistična«? Ali je povsem nemogoče dopustiti neko prihodnost, v kateri bodo rekli, da so si »človekove pravice« nekoč pač izmislili? Neka sentimentalna in kulturno hipertrofirana doba: neki ljudje se niso mogli sprijazniti z izpostavljenostjo gole eksistence – z odčaranostjo – ampak so hoteli imeti »perspektivo«? Habermas je ta problem očitno nekoliko videl. To je opazil eden od poročevalcev s podelitvene slovesnosti v Frankfurtu, ki je potem zapisal, da Habermas v svojem zahvalnem govoru Horkheimerjevega stavka »Reševati brezpogojni smisel brez Boga je prazno početje« sicer ni izrekel, je pa bil izpisan, z nevidnimi črkami, po zidovih Pavlove cerkve.

A v tej zadevi smo, vsaj na pol poti, na Hribarjevi strani. »Svetovni etos« je eden

od izrazov za tisto, o čemer je človekova narava neizbrisno obveščena. Razlikujemo pa se v tem, da mislimo, da je treba narediti še drugi del poti; predvsem pa se ločimo v tem, da tisto, kar je na neki način v človeka zapisano, potrebuje ustanovo; da se ohranja, prečiščuje in deluje. Ustanova je namreč način, kako se uveljavlja človekova temeljna družbenost, pa tudi dokaz zanjo. Ustanove se paradoksnost ne ustanavljajo, ustanove nastajajo – le na videz po posredovanju posameznikov in skupin. Stvari, ki izpolnjujejo človekovo človeškost, jih izsiljujejo. Zato ustanova kot ustanova ni nasilje nad človekom, ampak njegova možnost.

Tudi človekova »etična infrastruktura« teži k temu, da se objektivira v ustanovi. A ta ustanova ne sme biti država. Država, ki bi se poleg politične infrastrukture polastila še etične, bi bila v veliki nevarnosti, da postane ideološki monstrum – oziroma bi takšna nemudoma začela postajati.« (Kar pa ne pomeni, da institucije države niso vezane na etične in moralne norme.)

9. Težje in lažje branje sveta

Problemi, ki jih izpostavlja Hribar in ki jih mi skušamo zagledati in razumeti iz neke perspektive, ki njemu kot človeku postmoderne ni več dostopna, postanejo bolj razvidni – z večjo jasnostjo vidimo, o čem se prav za prav odločamo – če jih razpnemo na raster naslednjega osnovnega premisleka. V zgodovini sta se oblikovala dva načina razumevanja sveta ali branja sveta: težje branje in lažje

branje sveta – lectio difficilior in lectio faciliior. V svetu je torej možno videti enostavnost in vsi naši posegi vanj – njegove ali miselne ali politične rekonstrukcije – morajo biti enostavne. Ali pa je v svetu mogoče videti sestavljenost, zapletenost in kompleksnost in vsi naši posegi vanj – njegove ali miselne ali politične rekonstrukcije – se morajo soočiti s to neenostavnostjo. Na področju, na katerem se oba izraza, ki smo se ju tu poslužili, izvorno uporabljata – razumljivo, da se v potankosti tu ne bomo spuščali – je obveljalo, da se je metodično treba držati načela »težjega branja«. V življenju in zgodovini pa ljudje težijo k »lažjemu branju«. Vsake toliko časa se odločijo celo za velikopotezne poenostavitve – in vse se končajo s katastrofo. Take poenostavitve so bili totalitarizmi 20. stoletja, in sedaj vemo ali bi morali vedeti, kaj se je z njimi zgodilo, predvsem pa, kaj se je zgodilo z ljudmi, ki so bili vanje kakorkoli vpleteni. Treba se je torej, čeprav je naporno, odločiti za težje branje sveta. Demokracija je težje politično branje sveta kot partijska država, integralno krščanstvo je težje duhovno branje sveta kot totalitarna ideologija ali katera od sekt (ki so nastale prav zaradi izključevanja momentov težavnosti). Zato imata demokracija in krščanstvo, kljub njuni težavnosti in zahtevnosti, prednost. Njuna prednost je v tem, da omogočata civilizacijo. Zakaj? Dvosrediščne družbene tvorbe, ki so zgrajene po načelu težjega branja sveta, imajo prednost pred enosrediščnimi, ki so zgrajene po načelu lažjega branja sveta, v tem, da so nujno in

po sebi obsojene na iskanje in vzdrževanje ravnotežja. To pa ne gre brez samopreverjanja in samoobnavljanja tudi vsakega od središč. Čisto mogoče je torej, da se bo v naslednjih stoletjih v okviru evropske civilizacije odločala predvsem ena reč: ali je mogoče zgraditi človeško družbo brez transcendence, ali bolj preprosto, ali bo lahko Evropa, kakršno poznamo, obstajala brez Boga – ali se bo lahko utemeljila enosrediščno. Ko smo izrekli ta stavek, nismo mislili na slučajnostno, fragmentarno, disperzno zavest o Bogu, ki je povsod in bo vedno, ampak na zavestno odločitev družbe za transcendentno sopočelo svojega obstajanja – kot nekaj človeku in človeštvu pripadajočega.

S sekularizacijo, za katero se zdi, se je Evropa zavestno odločila in ki že dolgo ni več na začetku, ampak dosega stopnjo samoumevnosti, se je izpostavila tveganju, ki bi moralo biti deležno skrajnega rešpekta vsakogar, ki mu je kaj mar. Če je namreč res, da brez transcendence ali brez Boga ni mogoče postaviti družbe, potem se bo ta razvoj končal v opustošenju, ki bo zajelo človeka in prostor njegovega prebivanja. Ne gre samo za družbo! Preberimo še enkrat stavek, ki ga je dr. Ivo Urbančič povedal za Demokracijo 11. decembra lani: »Romani, če upoštevamo tudi največje in najboljše avtorje, so dolgočasni, da se ne dajo brati.« Kaj pa ta stavek pomeni? Kam pa meri, po čem pa sega ta stavek?

Kaj pa vemo, kaj vse je na kocki! Ali kdo ve, kaj bo padlo, če bo svetu izpodmaknjena osnova, ki ji pravimo Bog?

Če bo njegova stavba ostala brez vogelnega kamna? Ali je kdo, ki ve, če bo še kaj stalo tako, kakor smo vajeni, da stoji? Nihče tega ne ve, nihče na svetu tega ne ve! Vedeti pa je mogoče nekaj drugega: da je tveganje veliko – preveliko, da bi ga človek smel jemati nase. Tveganje je tako veliko, da so njegove razsežnosti primerljive s tistimi, o katerih govori Pascal v svoji znameniti »stavi«. Za skeptično pamet je Bog tako daleč in tako nedoumljiv, pravi Pascal, da se ne more odločiti, ali je ali ga ni. Toda skeptik se mora odločiti, ker je »vkrčan« – ker je in obstaja. In ker se ne more odločiti, mora staviti. Ker pa je dobitek, če stavi na Boga, neskončno velik, izguba pa zanemarljiva, je razumno, da stavi na Boga. Temu mora pritrditi tudi skeptična pamet.

Kar hočemo z zgornjo primero povedati, je to, da bi se morali vsi čuditi temu, da ljudje tako lahkomišlno in neodgovorno zapuščajo Boga in Cerkev. Ne samo lahkomišlno in neodgovorno, velikokrat tudi oznanjevalno in goreče, tako da se, brez upa na odgovor, sprašujemo, katere potisne sile delujejo tu – *a tergo* tako rekoč. To misel bomo poskušali ilustrirati z neko prvino iz Hribarjevega besedila, a prej še en primer, ki kaže na njegovo neupoštevanje stvarnosti sveta.

Hribar se dotakne tudi »morebitne svetovne transnacionalne demokracije«. Ustavnopravno jamstvo te mondialne politične tvorbe bodo »temeljne človekove pravice in državljsanske svoboščine«. Z drugo besedo, infrastruktura »svetovnega etosa«. Kaj pa politično jamstvo? O tem

se Hribar ne izreče. Domnevamo, da bo, kakor vsaka demokratična skupnost tudi ta imela zakonodajno in izvršno politično oblast, nekaj takega, kot sta generalna skupščina in varnostni svet v OZN. Hribar mogoče misli, da bo svetovna transnacionalna demokracija nosila samo sebe. Ne vemo prav, zakaj, mogoče zato, ker bo temeljila na »svetovnem etosu«. Toda ali je to dovolj? Ob tem pomislimo na znani Hobbesov stavek: Zakonov ne postavlja resnica, ampak moč. V zakonih ponavadi gledamo utelešenje idealne norme, Hobbes pa nas pouči, da je na zakone bistvena moč ali oblast, ki doseže, da zakoni zaživijo – da postanejo zakoni. Ta moč ali ta oblast pa ne prihaja iz prava in zakonov, ampak od zunaj.

Ali bi tudi na svetovnem etosu temelječa transnacionalna demokracija nujno potrebovala tako moč ali tako garancijo? Sama od sebe se tu ponudi misel na Ameriko. Toda za Ameriko pravi Hribar, da je njena oblast »totalna« in »brezmejna«. Transnacionalna demokracija, sloneča na svetovnem etosu, pa takšne garancije ne bi hotela sprejeti. Ravno zaradi »svetovnega etosa«, ki je, kot uči Hribar, »globalno in totalno voljo do moči omejujoči dejavnik«. »Svetovna transnacionalna demokracija« in moč ali oblast, ki bi jo v sedanjih razmerah lahko garantirala, se izključujeta.

Če se bralec še spominja, smo uvodoma govorili o visokem mestu, ki ga civilizacija priznava intelektualcu, pa tudi o velikih zahtevah, ki mu jih predpisujejo njeni kulturni normativi. Kar se od njega pričakuje, je to, da bodo, v imenu

poglobljenega razumetja, posredovali, če bi družba kazala tendence, da bo stopila na pota, ki niso v nobene preteklem izkustvu utemeljena in za katera ne obstajajo vnaprej nobeni odgovorni in preverjeni izračuni. Dve stvari ne dovoljujeta intelektualcu nezvestobe svoji naporni drži in svoji poklicanosti: rešpekt pred človekom, pred njegovo velikostjo, pred njegovim neskončnim samopresežkom, kot bi rekel Pascal, potem pa skrb in varovanje ljudi pred odvišno bolečino. Odvišna bolečina je tista, ki ni vezana na eksistenco samo, ampak od časa do časa preplavi svet po krivdi človeka. Pravzaprav tudi tu deluje rešpekt: rešpekt pred človekom v bolečini.

Gornji stavki imajo morda to napako, da vzbujajo vtis, kakor da je intelektualec predvsem človek izostrene moralne zavesti in občutljivosti. Takšen je intelektualec kot agent. V sebi, v nastajanju, v genezi pa je intelektualec to, kar beseda pomeni: iskalec, razbiralec, ugotavljaliec. Njegova pot pelje od aktualnega sveta do bistvenega sveta. Bistveni svet pa je že svet, kakor mora biti, oziroma, kakor bi moral biti. Zato se intelektualec vrača s svoje poti kot izrekovalec. Ne kot prerok, ker »mu ni prišla beseda«, ampak kot izrekovalec besede, kakor jo je iskal in našel. Zato intelektualec ni Savonarola, njegove prioritete so drugačne, njegov jezik je drugačen. A je vseeno sol, kakor je bil Savonarola. In tudi nanj z nezmanjšano zahtevnostjo meri neko staro vprašanje: Če se pokvari, s čim se bo jed solila? Se pravi, od česa bomo živeli?

10. Hribarjev strah pred Cerkvijo

V Hribarjevem spisu Slovenska prihodnost in odgovornost za resnico smo našli poleg izjav, ki nesporno izhajajo iz odgovornosti za resnico, tudi izjave, ki so tako drugačne, da morajo prihajati iz kakega drugega izvora. Katerega? Išoč odgovor na to vprašanje, smo pregledali še nekaj njegovih besedil, ki imajo približno isti sporočilni rang kot zgoraj omenjeni spis: dva intervjuja iz leta 2000, enega iz leta 2003, predvsem pa njegovo slovito Revizijo, ki je v štirih nadaljevanjih izhajala v Mladini julija 1999.

Tu Hribar razgrinja pred nami svoje poglede na aktualni duhovni in politični čas v Sloveniji. Vidi se, iz prizadetosti, s katero to dela, da je soavtor tega časa. Zato ne daje podobe objektivnega opazovalca, ki si ne dovoli, da bi prestopil skrajno črto, s katere je še mogoče videti celoto in vsakega od delov, ki jo sestavljajo. Hribar stopi čez črto v samo polje – ki se mu takoj razkrije kot bojno polje. Tu pa so zavezniki in nasprotniki, tu so visoke norme intelektualca ogrožene. Poglavitni Hribarjev nasprotnik je katoliška cerkev. Proti njej se bojuje tako, da začutimo, kako ima ta boj za svojo stvar. Vidimo, kako se v bojovniški vnemi nasprotnik pred njim spreminja v sovražnika.

Cerkev je nevarna predvsem zato, ker hoče, da bi »katoličani imeli na Slovenskem ideološko dominacijo, ki jo je prej imel komunizem«. Ta ocena je moto Hribarjevega izjavljanja o Cerkvi: med Partijo in Cerkvijo je enačaj; tudi Cerkvi »gre za oblast«. (To je dokazala tudi in morda predvsem takrat, ko so »kleriki«

minirali njegove napore, da bi »svetost življenja« prišla v preambulo slovenske ustave.) Dve enako močni senci sta legli na slovensko zgodovino: »Nad nas sta prišli krščanska teologija in komunistična ideologija. S pomočjo Slovencev samih sta zavlada nad slovenskim narodom.« To je razlog, da Hribarja tako moti predlagani Vatikanski sporazum, ki »Slovence obravnava kot kakšno afriško ljudstvo«. V njegovi preambuli je stavek, ki pravi, da sporazum izhaja »iz stoletne zgodovinske povezanosti med slovenskim ljudstvom in katoliško Cerkvijo«. Ni čudno, da sta komunizem in Cerkev drugovala tudi med vojno. Kajti medvojni spor v slovenskem narodu ni bil drugega kot »konflikt med komunizmom (boljševizmom) in klerokatolicizmom s primesmi klerofašizma«. Cerkev je tudi odgovorni krivec, da spor, ki je takrat izbruhnil, še ni končan. Tudi sedanjo slovensko razklanost »producirajo in generirajo predvsem aktivisti slovenskega katolicizma – slovenski jastrebi«. Tu lahko poišče svoj izvor tudi delni neuspeh prvoborcev za »prostost duha«. Sredi devetdesetih let je namreč nastopila duhovna regresija, »ki se je začela z brezobzirno nestrpnostjo klerikalcev do drugače mislečih, zavita seveda s posebne vrste hinavščino in dvoličnostjo.« (Naj se že tukaj ustavimo pri tistem izdajalskem »seveda«; če so tvoje besede opremljene s to besedo, potem ti ni več pomoči, potem je bilo že vse odločeno.) Tudi se v tranzicijski Sloveniji razumljivo pojavljajo skrajnosti. A skrajnost ni po sebi nič slabega. Hudo je šele takrat, »če skrajnost

skuša preplaviti ves prostor in če skrajneži, kakršni so slovenski klerokatoliki, poizkušajo nadzorovati vse pozicije«. (Kljub vsemu se rahlo čudimo, da se v Hribarju ne zgane sočutje s temi »klerokatoliki«, ki imajo tako visoke ambicije, da bi imeli v rokah vse pozicije, praktično pa, nerode, nimajo nobene.)

A da ne bi bilo kake pomote, Hribar še enkrat ponovi: »Govorim o desnih skrajnejših, kajti dediči levega ekstremizma so pred desetimi leti dokazali, da z demokra(tiza)cijo in sestopom z oblasti mislijo resno.« Včasih bojevniška vnema pisca osvoji tako zelo, da pozabi na originalnost, ki je ena od norm, ki se ji intelektualci skušajo podrediti, in si izposoja puščice kar iz agitropovskega tulca. Tako mimogrede izvemo, da je Cerkev »samozvana« moralna avtoriteta; tudi, da se ne bi pozabilo, kar nas je Partija petdeset let poučevala, da je »treba ločevati med cerkveno hierarhijo in krščansko cerkvijo kot občestvom, torej verniki«. Včasih je človek premalo pozoren na branje in se prehitro vda iluziji, da je kak stavek ali kako mesto razumel. Tako na primer, ko govori o težkih protislovjih, ki da bremenijo krščanstvo. Tako nasprotje vidi med dvema izrekoma o »meču«: »Kdor bo prišel z mečem, bo z mečem pokončan« in »Nisem prišel zato, da prinesem mir, ampak da prinesem meč«. (Dovolj je, da govorite slovensko, da vidite, da je beseda meč v vsakem od obeh primerov znak za zelo različno stvar: enkrat meč kot boj, kri, smrt, drugič pa meč kot znak za radikalno nasprotje med resnico in neresnico, med zvestobo in

nezvestobo, med dobrim in slabim. Bralec, vdan besedilu, tu ne bi smel videti nasprotja, kaj šele protislovje!) Njegova strogost do Cerkve je tako velika, da ni pripravljen prizanesti niti Novi reviji, iz katere je nekako izšel. Ko jo je kritiziral zaradi podpore lustracijskim zahtevam leta 1997, ji poočita tudi »molk ob klerikalnih zahtevah slovenske katoliške cerkve, natančneje, katoliške cerkve na Slovenskem«. Dvoumen odnos ima Cerkev tudi do Nove Slovenske zaveze. Na eni strani jo podpira, saj njena »stališča ne bi imela velike teže, če za njo ne bi stal nadškof Franc Rode in po njem ves slovenski klerikalizem«. Na drugi pa jo sebično izkorišča, saj pobite domobrance, za katere se zavzema NSZ, »še zmeraj izkorišča za klerikalne namene«. Tudi sicer čuti Hribar, da mora ožigosati »belogardistično obarvane nastope« dr. Franca Rodeta.

Ni čudno torej, zaključuje dr. Tine Hribar, da je Cerkev ta, tako vodeni boj, izgubila. A to se je slednjič moralo zgoditi, da se je mogel odpreti »prostor za duhovno prostost«. Ob vsem kar smo prebrali, nekaj malega in tu tudi navedli, se nam vsiljuje misel, da dr. Tine Hribar upa, da ga v tem prostoru duhovne prostosti čaka kaka duhovniška služba. O tem ne dvomimo.

Katoliško Cerkev pa Hribar pošilja – kako se že temu reče? – na smetišče zgodovine. Ni za ta čas: »Ljudje ne marajo niti Ušeničnikove moralke in duhovne dresure niti Slomškovega leporečja in osladnosti.« Tako! (Toda Aleš Ušeničnik je ustvaril slovenski filozofski jezik, ki ga

dr. Tine Hribar v celoti ne govori več ali sploh ne, a kako bi delal novega, če ne bi bilo nobene tradicije; in kadar bi šel na Štajersko, se ne bi mogel zapeljati v slovenski Maribor, če ne bi bilo Antona Martina Slomška in njegovega »leporečja in osladnosti.«.)

A mi govorimo o intelektualcih, iz nobenega drugega razloga kot iz tega, da je prišel čas, ko imajo ljudje, ki jim pravimo intelektualci, poverilnice za upravljanje z besedo. (Beseda je drugo ime za misel, ki bi jo ljudje morali imeti v določenem času o sebi in svetu.) Toda čisto lahko je že tako, da intelektualci teh poverilnic nimajo več. Mogoče so že prešle v roke medijev. Če je tako, pa so v resnici v rokah kapitala – tudi elite, a neke povsem druge. Mi, ki ta komentar pišemo, in ljudje, ki ga bodo brali, pa bi imeli veliko raje, da bi z besedo razpolagali intelektualci. Pod enim pogojem, se pravi: da se zavejo, da so Ordo – nekoliko tako kot je Ordo fratrum minorum – in da se podvržejo posebni askezi, ki jo Red terja. Te stvari so potrebne, zakaj v prostoru za izrekanje besede vlada sedaj razvrat: možno je reči karkoli. Senzorji v prostoru so zaradi preobremenjenosti pregoreli in je sedaj mogoče reči karkoli. Z navedbami iz nekaterih Hribarjevih besednih nastopov smo hoteli pokazati, kaj to praktično pomeni.

Krščanstvu pa je bilo že od začetka usojeno, da postane civilizacijska religija. To je zato, ker je univerzalno. Posledica univerzalnosti krščanstva je njegova institucionalna postavitev. Brez tega dvojega ne bi moglo postati duhovni

substrat civilizacije. Krščanstvo je bilo že od vsega začetka Cerkev in njeni odposlanci – apostoli – so odšli v Rim. Ustanova in civilizacija sta dve temeljni dejstvi krščanstva. Katoličani so to sporočilo v celoti ohranili. Tudi ko bi bilo v Ljubljani samo 100 katoličanov, bi imeli svojega duhovnika, vezanega na neko središče, in v njih bi na neki način obstajala vera, da je njihova duhovnost takšna, da bi duhovno mogla nositi celo skupnost. Katoliško krščanstvo nikoli ne bi moglo postati sekta.

Če pa je res, da je Cerkev ustanova, je prav tako res, da v določeni meri deli usodo vseh institucij: lahko okosteni in intenziteta njenega življenja se zmanjša in skrči. A ker so nad njo obljube, da bo večna, mora vsake toliko skozi ogenj očiščenja. Tudi Cerkev na Slovenskem je morala skozi tako stisko – skozi ogenj in kri. O tem je poučen tudi dr. Tine Hribar, a je vprašanje, če to, v pregnantnem pomenu besede, tudi ve. Toda bolj važno je neko drugo vprašanje: Ali je Cerkev zaradi te neznanske preizkušnje prišla k sebi – v to, kar je? Ali je razumela čas obiskanja? Ko bi nas Tine Hribar spraševal te reči, bi se nam zdelo, da dela to, kar je prav. Tudi če bi kdaj pozabil na oliko, mu tega nobeden ne bi zameril.

Za vse, kar smo rekli zgoraj, je važno to, kar je 19. oktobra lani povedala v Družini uršulinka Zora Škrli, misijonarka v Bocvani: »V tej krizi ob aidsu je Cerkev kot mati, ki neguje in varuje življenje. V aidsu vidim klic Cerkvi, pozitiven izziv, da se izkaže kot negovalka življenja na

materinski način. Osemintrideset odstotkov ljudi okuženih, toliko bolnih! To niso »tisti« ljudi, neki ljudje. Kristusovo telo je okuženo, umira. To je čas, da Cerkev res živi, kar uči. Ljudje morajo videti, da Cerkev prevzame nase trpljenje ljudi, se poistoveti z njimi, kot se je Jezus. Zdaj ni čas moraliziranja. Izziv Cerkve je, da se izkaže, da res postane bolj Cerkev vseh in da se njen materinski obraz vidi in občuti na vseh ravneh cerkvenega življenja. Upam in molim.«

A to nič ne zmanjša naših besedi o civilizaciji in ustanovi, postavi jih le v določen proporc. V tej točki se bo odločala usoda Evrope. Ko se je Ralf Dahrendorf v knjigi Iskanje novega reda spraševal, kako postaviti obstojne strukture »v svetu brez oprijemališča«, si je odgovoril, tentativno: »Morda pa potrebujemo nekaj novih katedral?« Ne bo dovolj!

Vendar izgleda, da je Hribar – ali naj rečemo, v resnici in kljub vsemu – religiozna narava. Način, kako govori o »svetosti življenja« in »posvečenosti mrtvih«, kaže na to. Na to kaže tudi animoznost, s katero obravnava katoliško Cerkev in ki nekoliko spominja na davne verske boje. Če je naša domneva resnična, potem si tu stojita nasproti na eni strani postmoderno razkošje, ki poleg drugega nudi možnost religioznega obstajanja brez Boga, in na drugi Cerkev, ki je ustanova zgodovinske in univerzalne religije s konkretno in neodtujljivo odgovornostjo do civilizacije. Če je tako, potem bomo tvegali še drugo domnevo – pravzaprav bi morali reči prepričanje: Če

se bo kdaj zgodilo, da bi bogve zaradi česa – zaradi logike pobeglega razvoja ali pa zaradi prometejske dinamike modernega upora – prevladala prva rešitev, tako da bi se druga skrčila na civilizacijsko nepomembno količino, tedaj bi se Hribarjeva prostost duha, potem ko bi ostala sama, spremenila v nekaj, kar lahko nekoliko zaslutimo, če se ozremo na totalitarno osvoboditev človeka v 20. stoletju.

Če bi Hribar stopil iz sebe, tako da bi se mogel videti v perspektivi, bi mogoče opazil tudi to, da ne loči – *in actu* – med silo in nasiljem. Njuna navidezna podobnost skriva koničasto nasprotje, ki je med njima: sila je pogoj človekovega osebnega in družbenega obstanja, nasilje pa človeka ukinja na osebni in družbeni ravni. Obe sta ustanovi, Cerkev in partija, ena stoji na sili, tako kot življenje, druga pa na nasilju, ki je spervtirana oblika življenja. Ustanova je pogoj človekove svobode, je ena od mnogih oblik tiste meje, za katero pravi Bonhoeffer, da samo preko nje človek skusi »skrivnost svobode«. Komur je torej človek mar – kdor ima, kot smo rekli, rešpekt pred njegovim neskončnim presežkom in kogar skrbi maligno razraščanje človekove bolečine v modernem svetu – za takega bi pričakovali, da bo branil ustanovo.

Podoba je, da se nam je komentar razvil v razmislek o enem od najpomembnejših slovenskih intelektualcev v sedanjem času. Ne da tega ne bi od začetka hoteli. A se sedaj, ko se oziramo nazaj, le sprašujemo – morda skupaj z bralcem – ali ne bi morali

brati njegove teoretske spise namesto teh, ki v vsakodnevnem kulturnem in političnem prerivanju ne morejo dobiti dokončne utemeljitve. Toda kaj nam pomaga, če kdo še tako dognano in izbrano in občuteno piše o vrtnarjenju in vrtnarstvu, potem pa, ko ga prosim, da poskrbi za moj vrt, uporablja škropiva, po katerih se obupan sprašujem, ali bo sploh kdaj še kaj z njim. Človek je ena stvar, kljub antičnemu *odi et amo* – ljubim in sovražim.

Bralec je mogoče opazil, da drugega dela komentarja nismo eksplicitno vzporedili s prvim. Mislimo, da sovisnost

med obema izhaja iz njunih vsebin. V obeh je šlo za mišljenje, ki je najbolj notranja zadeva intelektualca – njegova posvečenost. Glede mišljenja pa avtor tega komentarja trenutno nima kaj boljšega ponuditi kot so naslednje vrstice poljskega teologa in filozofa Jožefa Tischnerja: »Kdor misli, rešuje ljudi in njihov svet v njegovi resnici; na tej točki se križata mišljenje in vera. Mišljenje ni religiozno v tem, da brani religijo pred kritičnim razumom. Mišljenje dobi religiozni značaj samo tako, da postane razgovor z odkritim človekom o ohranitvi sveta.«

Gregor Petrovčič

Mednarodna srečanja SIIAEC

SIIAEC – Mednarodno tajništvo katoliških inženirjev, agronomov in ekonomistov je eno od petih strokovnih tajništev mednarodnega gibanja katoliških izobražencev Pax Romana. Ostala tajništva so so še: SIAC za krščanske umetnike, SIESC za srednješolske profesorje, SIJC za pravnike in SIQS za znanstvenike. Ustanovljeno l. 1951 (v St. Germain en Laye) si je na strokovnem področju prizadevalo za uveljavljanje krščanskega pogleda na reševanje perečih družbenih vprašanj, ki so se z leti vse bolj množila. Po letih začetne rasti, ko sta tajništvu predsedovala zaporedoma Italijana Andrea Ferrari-Toniolo in J. Bonelli-Rubio 1951-1966, so v zahodnih deželah nastale v okviru SIIAEC močne in kvalitetne skupine. Od l. 1966 dalje so SIIAEC vodili: Italijan Mario d'Erme 1966-72, Nizozemec Joseph Bots 1973-77, Španec Luis A. Petit Herrera 1977-78 in 1988-96, Nemec Gerald Stein 1978-88, Avstrijec Wolfgang Spitaler 1996-2003, Slovak Joseph Habostiak 2003-. Duhovni asistent je bil na začetku p. Louis Chevallier, pozneje pa p. Gonzague Callies in za mlade p. Henry Bussery, vsi DJ. SIIAEC prireja po eno srečanje letno v različnih deželah.

V letih 1992-98 se je SIIAEC naslanjala na močno dejavnost podmladka (Jeunes profession-nels), ki je samo v

Franciji združeval okoli 10 000 mladih v 60 mestih. Podobno je bilo v Italiji. P. Louis Chevallier je na začetku organiziral »Sprehode po povojni Evropi«, v 90. letih pa p. Henry Bussery srečanja »Poletne univerze SIIAEC«, pretežno v »reformskih« deželah: 1992 v Bumbalki na Slovaškem, 1993 v Dobogoko na Maddžarskem, 1994 v Blaju v Romuniji, 1995 v Listhofu/Anger v Avstriji, 1996 v Rimu in še v Szekesfehervaru, 1997 v Zazrivi na Slovaškem, 1998 na Dunaju in v Szegedu. Povprečno je sodelovalo po 20 mladih.

Na srečanju v Parizu 10. in 11. novembra 1996 je vodenje SIIAEC prevzel Wolfgang Spitaler. Pregledali so dejavnosti organizacije v letih 1992-96, razpravljali o njeni usmeritvi, izvolili nov izvršilni odbor, govorili o delu Pax Romane in o dejavnosti mladih.

Od 24. do 26. aprila 1998 je bilo srečanje v Ljubljani. SIIAEC »odkrije« Slovenijo in SKI. Osnovna tema srečanja je protest, ki so ga škofovske konference nekaterih evropskih držav (Anglija, Francija, Madžarska, Nemčija) objavile glede socialne situacije in revščine kot tudi razmišljanje Janeza Pavla II. na shodu mladih v Parizu.

Srečanje v Bratislavi od 24. do 26. marca 2000 je obravnavalo poleg slovaške situacije (težave ob ustanavljanju in

vzdrževanju katoliške Univerze v Trnavi – prof. Hajduk; notranji in zunanji položaj Slovaške – pomočnik zunanjega ministra Jan Figel) tudi druge teme: o vlogi, ki jo mora odigrati SIIAEC pri soočenju z globalizacijo, in o UCIT je govoril njen predsednik prof. Mario d'Erme; glavni tajnik Pax Romane, Anselmo Lee je govoril o razvoju notranjega in zunanjega partnerstva, o globalni etiki in o identiteti Pax Romane.

Jubilejno srečanje ob petdesetletnici SIIAEC je bilo v Berlinu od 8. do 10. junija 2001.

O integraciji dveh Nemčij je govoril poslanec CDU/CSU dr Scharper, o stanju v organizacijah katoliških izobražencev pa Andreas Hölscher. P. Cailles je opozoril na notranjo in zunanjo evropsko polarizacijo, na polarizacijo med Evropo in revnejšimi državami zunaj nje. Zato: kreirati humane skupnosti na političnem in zasebnem nivoju; soočiti se s problemom imigracije, ne postavljati novih zidov, asimilacija ni rešitev problema; enaka plača za enako delo; sprava med zahodom in vzhodom, med romanskimi, germanskimi in slovanskimi deželami; poiskati nov stil življenja, naučiti se deliti. Zelo zanimiv je bil prispevek »Petdeset let SIIAEC - pogled nazaj« Luisa Petita. Na osnovi mnogih pozitivnih in negativnih dogajanj ter tehnoloških, socialnih in političnih sprememb je nakazal sledeče teme, ki so bile in so še odločilnega pomena za SIIAEC: humanizacija ekonomskega sistema, ekonomska in socialna polarizacija (revščina!), socialni vpliv novih telekomunikacij, proizvodnja

in prodaja orožja, kritična ocena vpliva finančnega trga na polarizacijo dohodka in dela (zadolženost revnih držav!), varstvo narave. Nato je prešel na potrebnost osebne etike s konkretnimi zahtevami: postiti se en dan v tednu, asketsko uporabljati TV, kritično ocenjevati trgovske oglase, bojkotirati določene dobrine, živeti tri mesece z uradno minimalnim dohodkom, živeti prijazno do tujcev, živeti solidarnost (pomagati nezaposlenim). V procesu globalizacije je treba vplivati na mednarodne ekonomske organizacije (World Bank in WTO), da bi se borile proti svetovni revščini in ekološkim nevarnostim, zmanjšati promet v korist lokalnega gospodarstva, ustaviti plačevanje dolgov revnih dežel v korist socialne podpore tem deželam, uporabiti moderno telekomunikacijo za lobiranje v korist socialne odgovornosti, podpirati mala in srednja podjetja pri odpiranju delovnih mest, paziti na etično investiranje denarja, podpirati socialne iniciative proti pretirani polarizaciji dohodka in za uveljavljanje človekovih pravic (aktivnosti nevladnih organizacij pri OZN), podpirati poučevanje humanih vrednot pri vzgoji inženirjev in ekonomistov za uravnoteženo usmerjanje dobička globalne ekonomije.

Ob neznanskem napredku tehnologije v zadnjih petdesetih letih, je mnogo inženirjev in ekonomistov imelo etične probleme pri soočenju s krutimi pravili poslovanja. Samo nekateri od teh: razlika med potrebami zaposlenih in interesi delničarjev, razlika med ekonomsko in človeško vrednostjo oseb v poslu (često

prevlada ekonomska); vprašanje ocenjevanja zaposlenih v korist dobrega značaja proti ambiciji.

Po drugi strani pa je treba upoštevati, da avtomatizacija in racionalizacija zmanjšujejo obseg dela - treba je najti druge zaposlitve; resursi podjetja so omejeni; kapital delničarjev je potreben za investicije; previsoki stroški dela silijo upravo v zmanjševanje števila zaposlenih.

Wolfgang Spitaler je podal več predlogov za izboljšavo komunikacije med posameznimi nacionalnimi organizacijami, da bi mogli z dogovorom o razdelitvi nalog obvladati neizmerno količino podatkov in informacij, predvsem o ekonomiji in krščanski etiki; globalni ekonomski sistem potrebuje lokalno in globalno solidarnost; potrebujemo občutek za dejansko kvaliteto življenja; sistem uničuje osnovne elemente družbe: družino in vzgojo otrok – potrebujemo socialno zdržljivost; sistem zanemarija varstvo narave – potrebujemo duha spoštljivosti do Božjega stvarstva, ki ga moramo ohranjati za prihodnje rodove; kaj je dejanski napredek; kako onemogočiti nesocialne projekte. Cerkev in predvsem SIIAEC - mora spodbujati humano ekonomijo, ki jo **je mogoče** ustvariti (deklaracija iz Lilla, Kongres MCC 2000).

Na srečanju SIIAEC v Krakowu od 25. do 27. oktobra 2002 se je zbralo 20 predstavnikov iz devetih držav. Prišel je tudi novi duhovni asistent p. Christian Rigard Cerison, DJ. Zamenjal je dolgoletnega asistenta p. Gonzaga Calliesa. Poleti je umrl p. Henry Bussery, dolgoletni duhovni asistent SIIAEC,

posebej še sekcije mladih (Jeunes spirituels).

Srečanja se je po dolgi odsotnosti Nizozemske udeležil Henk Van der Plas, predstavnik organizacije 600 katoliških in protestantskih znanstvenikov in izobražencev. Pri jutnji sv. maši, ki jo je daroval novi asistent p. Christian za vse udeležence, so se spomnili s posebno molitvijo pokojnega p. Henry-ja. Srečanje je v imenu KIK (klub katoliških izobražencev) Krakowa in Zveze KIK pozdravila predsednica Barbara Czalczyńska. Na sporedu so bila tri predavanja. Najprej je stanje organizacije KIK in konfrontacijo Poljske s pridružitvijo Evropi iz krščanske perspektive podal Pawel Broszkowski, prihodnji predsednik Zveze KIK (100 regijskih KIK z 12000 člani). 18 predsednikov se zbere letno na sestankih Zveze. O ne-ekonomski odgovornosti globalnih akterjev in globalno mislečih državljanov – kristjanov je govoril Luis Petit. V tretjem predavanju je Wolfgang Spitaler govoril o komunikacijski povezavi znotraj SIIAEC. Potem so razpravljali o: vabilu MCC mladim iz SIIAEC na francosko državno srečanje »Korajžno v prihodnost« (Osons l'avenir) od 9. do 11. novembra v Poitiersu (o vplivu novih informacijskih tehnologij na življenje); o finančni situaciji, o volitvah novega izvršnega odbora spomladi 2003 v Parizu. Srečanje so končali s citiranjem Janeza Pavla II.: »Evropi želimo ponuditi našo zvestobo veri, naše običaje, prežete z religioznostjo, pastoralno vnemo naših škofov in duhovnikov in še dosti drugih vrednot, ki lahko iz Evrope naredijo

organizem, ki ne uživa le v ekonomskem bogastvu, marveč tudi v odličnosti globoke duhovnosti».

Generalna skupščina SIIAEC je bila 22.marca 2003 v Parizu. Prisotnih je bilo 15 udeležencev iz devetih držav. P. Christian je bil v bolnišnici, kjer sta ga obiskala Jozef Habovstiak in p. Callies, ki ga je nadomeščal.

Wolfgang Spitaler je kratko orisal svoje delo v času šestletnega vodenja SIIAEC. Omenil je svojo vizijo, ki jo je l. 1997 predstavil na skupščini Pax Romane v Assisiju.

SIIAEC mora temeljiti na vitalnih nacionalnih organizacijskih strukturah. Nacionalne SIIAEC organizacije naj predstavijo svojo dejavnost. To so v tem obdobju že storile francoska MCC (Mouvement Chrétien des Cadres et dirigeants), UCIT (Unione Catholica Italiana Technici) in španske organizacije. Vzpostavljati je treba stike z novimi deželami. Delno je to že uspelo (Slovenija, Češka, Nizozemska, Albanija, ZDA). SIIAEC se mora ukvarjati s koristnimi projekti, ne le z akademskimi razpravami (obiski preko meja; v času naših srečanj nuditi prenočišča v domačem okolju; izmenjava knjig, časopisov, idej; srečanja mladih, izmenjava mladih). SIIAEC mora proučevati mednarodne in globalne vidike stroke; predlagani naslovi: krščanska perspektiva globalne ekonomije, brezposelnost, privatizacija; povečati uporabo e-pošte in interneta. SIIAEC mora razvijati svojo duhovnost s posredovanjem nacionalnega duhovnega izkustva svojemu asistentu.

Na koncu je Wolfgang podal še kratek povzetek: SIIAEC je na začetku pripravljala velike shode, pozneje manjše in danes postaja delovna grupa, mednarodno križpotje, mreža krščanskih strokovnjakov, ki lahko še koristi – to trdno upamo – tako Pax Romani kot tudi Cerkvi. Na koncu se je zahvalil duhovnemu asistentu p. Calliesu, generalnemu tajniku Bernardu Hionu, podpredsednikom in blagajniku H. Dikmansu za njihovo pomoč. Mario d'Erme pa se je W. Spitalerju zahvalil za njegovo delo v imenu skupščine.

Pawel Broszkowski je poročal o delu KIK, posebej pa je omenil srečanje 200 katoliških organizacij v Gnieznu, najstarejši škofiji Poljske, od koder so poslali v Zahodno Evropo posebno deklaracijo.

G. Petrovčič je poročal o dejavnosti SKI v Sloveniji.

Jean Bussac je predstavnik Pax Romane pri UNESCO. Po konferenci »Kakšno delo za koga v tretjem tisočletju« v Budimpešti l. 1999 je organizacijski komite pripravil štiri tekste na naslov »Delo z vidika etike in globalizacije«. Druga skupina nevladnih organizacij je glede na napad 11. septembra 2001 pripravila mrežni projekt »Dialog med kulturami in mir«. Rezultat bo objavljen na kongresu UNESCO v Barceloni l. 2004.

Blagajnik Herman Dikmans je pripravil podrobno poročilo o finančnem stanju SIIAEC.

Na volitvah so bili izvoljeni v novi Izvšilni odbor: Jozef Habovstiak,

predsednik; Herman Dikmans, blagajnik in Jean Bussac, predstavnik v UNESCO; Anton Winiarski izdelal domačo stran; Wolfgang Spitaler prevzame elektronsko pošto; mesta generalnega tajnika in podpredsednikov ostanejo odprta do naslednjega sestanka, predvidoma v oktobru 2003.

Predsednik Habovstiač se je v smislu obnove dejavnosti mladih (Jeunes

professionels) s p.

Remis de Maindreville-om, asistentom MCC, dogovoril za srečanje mladih poleti 2003 v Bratislavi. Zahvalno sv. mašo je daroval p. Callies.

Zvečer nas je Bernard Hyon povabil na svoj dom, kjer nas je gospa postregla z odličnimi francoskimi specialitetami in pijačami v zelo prijetnem domačem vzdušju. Pristrčna hvala!

P.s.

*SIIAEC je kakor »drevo s čvrstimi in globokimi koreninami«. Kot katoliški je tudi ud in pričevalec Cerkve. Dnevni red srečanj vsebuje normalno tudi sporočilo Sv. Očetu. Bolj kot za visoko politiko pa **mora skrbeti za strukture in rast osebnosti.** »Posekati drevo, ki ne rodi sadu?« Kakor v evangeliju je tudi tukaj odgovor negativen: ne posekajte ga! Kar je SIIAEC naredil, zasluži spoštovanje in potrebno je varovati upanje, pa čeprav je majhno. In čeprav je ubogo. (Mario d'Erme)*

*Prof. Mario d'Erme, veliki entuziast in dolgoletni predsednik SIIAEC-a in UCIT-a, je umrl v Rimu 25. januarja 2004. 16. februarja 2004 pa je v Essnu umrl drugi dolgoletni predsednik SIIAEC-a Gerald Stein. Skupaj s p. Bussery-jem so bili čvrst vogelni kamen SIIAEC-a. **RIP!***

Gregor Petrovčič

Spomladanska srečanja mladih, ki jih prirejajo Katoliški akademiki dunajske nadškofije (KA EDW) v sodelovanju z organizacijami katoliških izobražencev sosednjih držav

Katoliški akademiki dunajske nadškofije – sekcija Zveze avstrijskih katoliških akademikov - že od l. 1989 prireja, skupaj s katoliškimi organizacijami sosednjih držav, vsakoletna spomladanska srečanja, namenjena predvsem mladim iz t.i. reformskih dežel srednje in vzhodne Evrope. Na teh srečanjih predavajo strokovnjaki različnih družbenih področij o vprašanjih, povezanih z glavno temo srečanja. Teme dosedanjih srečanj so bile:

- 9.-11. junij 1989, Železno (Gradišičansko, Avstrija) : **Spremembe vrednot danes – izziv za kristjane v naših sekulariziranih družbah.**
- 8.-10. junij 1990, Železno: **Svoboda in odgovornost.**
- 7.-9. junij 1991, Železno: **Ponovno sezidaj Cerkev!**
- 15.-17. maj 1992, Železno: **Mladina – nosilka prihodnosti – iz perspektive mladih in »etablirane« generacije.**
- 14.-16. maj 1993, Železno: **Iz principa socialen. Krščanski prispevek v**

gospodarstvu, politiki in kulturi.

- 29. april – 2. maj 1994, Železno: **Evropska identiteta med nacionalizmom in združevanjem.**
- 5.-7. maj 1995, Železno: **Krščanski angažma za politično svobodo.**
- 3.-5. maj 1996, Železno: **Konec družine? Moderni človek razpet med družino in alternativnimi razmerji.**
- 2.-4. maj 1997, Sombotel (Madžarska): **Mnoštvo miselnosti – krščanska edinost? Biti kristjan, razpet med narodnost, kulture, miselnosti, regije.**
- 1.-3. maj 1998, Sombotel: **Strategije prihodnosti. Razsežnosti krščanske odgovornosti.**
- 30. april – 2. maj 1999, Smolenice (Slovaška): **(Dušna) Skrb za Evropo. Evropska prihodnost – s kristjani ali brez njih?**
- 5.-7. maj 2000, Lisek pri Bystrici nad Pernštejnem (Češka): **Krščanske Cerkve in evropska kultura.**

- 4.-6. maj 2001, Železno: **Evropa na poti do »družbe vrednot«.**
- 3.-5. maj 2002, Léanyfalu (Madžarska): **Spoznati Evropo! Krščanski prispevki za dialog med kulturami v Evropi.**
- 2.-4. maj 2003, Marianka (Slovaška): **Novo vino v nove mehove. Angažma krščanskih izobražencev za jutrišnjo Evropo.**
- 30. april – 2. maj 2004, Jihlava (Češka): **Evropa bodi ti sam(a)... Krščanska perspektiva družbe.**

Že kmalu po naši osamosvojitvi je taktatni MOI pričel dobivati vabila na ta

srečanja. Najprej so jih začeli obiskovati mladi, katerim so ta srečanja bila in so še v prvi vrsti namenjena, pozneje pa so se jim pridružili tudi starejši člani. Poleg kvalitetnega programa predavanj so zelo pomembni tudi osebni stiki med udeleženci, še posebej med mladimi, tako pri delu v skupinah, kjer se obravnava tematika predavanj, kakor tudi v prijateljskem druženju ob večerih.

Vis movens teh srečanj je dr. Friederich Wolfram, ki se je sicer letos formalno upokojil, bo pa s svojimi bogatimi izkušnjami še naprej pomagal pri organizaciji prihodnjih srečanj, med katerimi bi rad doživel eno tudi v Sloveniji.

Jihlava (Češka): EVROPA BODI SAMOSVOJA...

Srečanje v Jihlavi od 30. aprila do 2. maja 2004 v organizaciji Moravsko-Šlezjske krščanske akademije, Fundacije Konrad Adenauer in Zveze katoliških akademikov dunajske nadškofije je potekalo v vzdušju vključitve novih članic v Evropsko Unijo. Zbralo se je nad 60 udeležencev iz osmih držav: Avstrije, Češke, Madžarske, Nemčije, Rumunije, Slovaške, Slovenije in Ukrajine. Od štirih predavanj je bilo prvo predstavljeno v petek popoldne, nato dve predavanji v soboto in zadnje v nedeljo dopoldne. Po vsakem predavanju je bil razgovor o temi, s poudarkom na njeno aktualnost v posameznih deželah. Prihajalo je do zanimivih razprav, ki so kazale veliko nepoznavanje »vzhodne« situacije pri »zahodnjakih«.

Predavanje dr. Daniela Janačka, teologa iz Prage, »V iskanju premage pozabljenja Boga (brezboštva)« je temeljilo na Apostolskem pismu »Ecclesia in Europa« z 2. zasedanja škofovske sinode za Evropo, od 1. do 23. oktobra 1999.

Oznanjevanje Jezusa Kristusa mora doseči tudi sedanjo evropsko kulturo. Evangelizacija te kulture mora pokazati, da je tudi danes v tej Evropi mogoče Evangelij živeti v polnosti kot vodilo, ki bivanju daje smisel.

Prof. S. Christine Gleixner je v predavanju z naslovom »Dialog in sodelovanje krščanskih cerkva – prispevek k združevanju Evrope« predstavila *Chartam Oecumenicam*, ki

sta jo CCEE in KEK izbrali za »vodilno melodijo« na poti k Evropskemu ekumenskemu shodu 2007 (predvidoma v Romuniji). »Gre za enega velikih darov sv. Duha evropski celini, v kateri je prišlo v drugem tisočletju med kristjani do hudih razkolov in ki še vedno zelo trpi za njihovimi posledicami«. (Janez Pavel II. v »Ecclesia in Europa« o napredku Ekumene.)

»Odgovornost izobražencev in univerzitetna pastorala.« Za prosvetljenost Cerkve – in po Cerkvi – prispevati k Evropi! - je bil naslov predavanja prof. dr. Imricha Sklenke iz Bratislave.

Prosvetljenstvo je bilo pač najpomembnejša revolucija, ki jo je doprinesel zahodni svet (W. Kasper). S tem citatom je pričel svoje izvajanje prof. Sklenka. S prosvetljenstvom je danes vse kaj drugega kot opravljeno. Slovaško je zajelo šele nedavno. Če je bil socializem v bistvu ponesrečen poskus, da bi dosegli moderno, potemtakem ostaja za kristjane v vzhodno-srednji Evropi izziv aktualen. Za novodobnim prizadevanjem za odraslost ni poti nazaj. Kaj morajo krščanski izobraženci prispevati k novodobni identiteti? Kakšni izzivi in priložnosti se ponujajo v današnji situaciji za pastorala in apostolat na univerzitetnem področju?

Prof. dr. Helmut Renöckl iz Linza je na zanimiv način razgrinjal teze svojega predavanja »Kaj omogoča Evropi

bodočnost? Socialno-etične perspektive v Evropi, ki se ponovno zrašča.« Prvič je vso Evropo mogoče oblikovati v svobodi in pravičnosti. Kakšne priložnosti, naloge, odpori in pasti se kažejo pri tem zraščanju? Kako to združevanje doživljamo – kot svobodno, oživljajoče, navdihujoče ali kot prezahtevno, negotovo, moteče? »Veslanje v viharjih vodah«: združevanje Evrope in globalizacija kot preizkus za prihodnjo moč kristjanov in Cerkev. Kakšno družbeno obliko, kakšen stil življenja potrebuje »Nova Evropa«?

Posvetovanje je bilo v vseh pogledih zelo dobro organizirano: predavanja in delo po skupinah – vse je potekalo disciplinirano po programu; namestitve v obnovljenem in v hotel spremenjenem nekdanjem benediktinskem samostanu, kjer je bila tudi delovna dvorana; prijazni udeleženci in uslužbenci hotela, odlična postrežba; povrh vsega pa še slavnostno razpoloženje med prebivalci nekdanjega kraljevega mesta, s polnočnim ognjemetom in pravo češko godbo ob vstopu v EU! In v nedeljo zjutraj v cerkvi sv. Jakoba sv. maša, ki jo je daroval doc. thdr. Ladislav Tichy iz Olomuca za več kot šestdeset udeležencev simpozija iz osmih držav. Sanctus smo osmeroglasno zapeli v slovenščini. Šest naših študentov, Jernej, Mate, Matej, Matija, Peter in Žiga (pohvalili so jih za dobro znanje jezikov!), je bilo z vsebino srečanja in z mestom samim zelo zadovoljno. Midva z ženo tudi.

In memoriam

Lojze Čampa (1933 – 2003)

10. oktobra 2003 je po hudi boleznì umrl naš zvesti član Lojze Čampa, diplomirani inženir elektrotehnike in kipar.

Rodil se je 17. septembra 1933 v Zapotoku pri Sodražici. Po končani osnovni in nižji srednji šoli v Ribnici se je vpisal na tedaj ustanovljeno višjo gimnazijo v Kamniku in tam v prvi generaciji maturiral l. 1953. V času gimnazijskega šolanja je živel pri stricu Francu Čampi, župniku v Mengšu. Vsak dan se je s kolesom vozil v šolo in pil lepoto Kamniških planin, ki jih je tedaj vzljubil in jim ostal zvest in pogost obiskovalec do konca življenja. Da pa bi pametno izkoristil čas, se je med vožnjo učil na pamet Prešernove poezije. V zrelih letih je spoznal to obdobje kot najkoristnejše za svoje mladostno dozorevanje. Ob stričevi vzgoji, ki je bila, kot sam pravi, 'primerno stroga, vendar usmerjena k hudomušnosti in polnosti življenja', in ob obiskih stričevih prijateljev Matije Tomca, Staneta Gabrovca, Toneta Bitenca, šolnika Gunte ter enkrat letno tudi škofa Antona Vovka, se je širilo in bogatilo obzorje bistrega in prizadevnega mladeniča. Na sklepni letni šolski prireditvi, opravljen v ribniškega krošnjarja, je tako dobro recitiral 'Sm

Ribnčan Urban', da so mu svetovali, naj se vpiše na igralsko akademijo. Ta svoj talent je pokazal tudi v domačem kraju, ko je režiral dve veseloigri, v katerih je igral tudi glavni vlogi.

Leta 1968 je diplomiral na fakulteti za elektrotehniko. Svoje poklicne sposobnosti je pokazal v ISKRI, kjer je ostal do upokojitve. Ob modernizaciji jugoslovanskih železnic se je kot vodja oddelka ukvarjal s konstruiranjem in uvajanjem železniških signalno-varnostnih naprav. Domači izdelki so dosegali svetovno kakovost. Nekaj časa je predaval tudi na Višji železniški tehnični šoli in bil mentor pri številnih diplomah. Sodeloval je pri modernizaciji turških železnic in uvajanju proizvodnje signalnih naprav v Turčiji.

Vendar Lojzeta samo strokovno delo ni zadovoljilo. Do konca se je intenzivno poglobljal v študij najnovejših dognanj s področja mikro in makrokozmosa, za kar ga je navdušil še profesor Klemenčič v gimnaziji.

V času študija se je navdušil za umetniško fotografijo. Zaradi večje izpovedne možnosti pa se je kmalu usmeril v rezbarstvo in kiparjenje v lesu. V prve

skrivnosti ga je uvajal frančiškanski pater Janez Žurga iz Nove Štife, ne daleč od rodnega Zapotoka. Naprej sta mu kazala pot slikar Jože Centa in v še večji meri kipar Stane Jarm. Pri iskanju novih smeri se je odločil za abstraktne organske oblike. "Šele tu sem čutil lastno izpoved po svoji meri", je dejal. Leta 1971. je pričel razstavljati in do 1978. leta se je zvrstilo osem njegovih samostojnih razstav, ki so zbudile pozornost Društva slovenskih likovnih umetnikov (DSLJU). Še isto leto je bil sprejet med redne člane društva, kar mu je pomenilo največji dosežek v življenju. Nato je samostojno razstavljal še šestkrat, osemkrat pa na skupinskih razstavah. Zadnja samostojna razstava v Galeriji Veronika v Kamniku, poletje 2003 ob 50. obletnici mature, je bila

retrospektivna. Njegov labodji spev.

Lojzeta sem spoznal po njegovem prihodu v Ljubljano 1953. leta. Peli smo ob nedeljah pri Sv. Jakobu. Postali smo prijatelji. Prijateljstvo se je še povečalo v času osamosvojanja Slovenije. Od tega časa dalje ni bilo predavanja MOI (pozneje SKI), ki bi ga zamudil. V društvu aktivno sicer ni deloval, se je pa s toliko večjo vnemo posvečal svojemu kiparjenju, ki je bilo vseskozi prežeto z religiozno vsebino. V zadnjih letih predvsem z vsebino Velikega tedna.

Z Lojzetom Čampo odhaja iz naše srede lik prepričanega katoliškega izobraženca, subtilnega umetnika in neutrudnega iskalca. Lojze, hvala ti za vse! V miru počivaj na božji njivi pri Sv. Marku, nad svojim dragim Zapotokom!

Gregor Petrovčič

Izveček iz pravil društva

7. člen: Naloge društva so:

1. vzpodbujati člane k osebnemu in skupinskemu študiju perečih družbenih vprašanj v krščanskem duhu,
2. prirejati predavanja, seminarje in pogovore za člane društva, za ostale pa v skladu z veljavnimi predpisi in v okviru dejavnosti društva,
3. organizirati posvetovanja o posameznih vprašanjih s področja dejavnosti društva,
4. organizirati posebne tečaje za stalno izobraževanje,
5. izdajati društvene publikacije v skladu z veljavnimi predpisi in posredno ali neposredno sodelovati pri drugih javnih občilih,
6. objavljati svoja stališča k aktualnim vprašanjem,
7. povezovati svoje člane s prirejanjem družabnih srečanj, izletov in drugih oblik medsebojnega spoznavanja,
8. sodelovati s podobnimi organizacijami doma in po svetu.

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI) je član mednarodne organizacije **Pax Romana**, ki ima svetovalni status pri Združenih narodih v New Yorku, Genevi in na Dunaju pa tudi pri UNESCO v Parizu.

Pax Pomana, in z njo SKI, si prizadeva izražati moderno kulturo v luči krščanske vere z naslednjimi cilji:

- s filozofskimi, znanstvenimi in tehnološkimi prispevki sodelovati v dialogu, da bi ugotovili, kako bi bolje izrazili krščansko vero v okviru današnje kulture in kako bi obogatili kulturo z bogastvom verovanja,
- kritično analizirati glavne ideje in mite, da bi napredovali k svobodnejši, odprtejši in tolerantnejši družbi,
- prispevati k razvoju pravičnosti, svoboščin, človekovih pravic in pravic narodov s ciljem ustvariti mir,
- pospeševati teološko ustvarjalnost ob upoštevanju posebne pristojnosti poklicnih teologov,
- pomagati kritičnim skupinam kristjanov pri usklajevanju njihove zvestobe evangeliju in intelektualne ter moralne odgovornosti,
- pospešiti sodelovanje in dialog tako med skupnostmi različnih verskih tradicij kot tudi med verujočimi in neverujočimi,
- vzpodbuditi kulturne stike, ki temeljijo na spoštovanju različnosti, odpravi nadvlade in diskriminacije ter na priznavanju pluralizma krščanskih občestev.

VSEBINA

V EVROPO!

Lojze Peterle
EVROPA VREDNOT

France Cvelbar
PLURALNOST IN PREAMBULA EVROPSKE USTAVE

N.N.
PISMO Z BOLNIŠKE POSTELJE

Justin Stanovnik
SENCA NAD EVROPSKIMI INTELEKTUALCI SEGA TUDI V SLOVENIJO

MEDNARODNO SODELOVANJE SKI

Gregor Petrovčič
MEDNARODNA SREČANJA SIIAEC

Gregor Petrovčič
SPOMLADANSKA SREČANJA MLADIH, KI JIH PRIREJAJO KATOLIŠKI
AKADEMIKI DUNAJSKE NADŠKOFIJE (KA EDW) V SODELOVANJU Z
ORGANIZACIJAMI KATOLIŠKIH IZOBRAŽENCEV SOSEDNJIH DRŽAV

Gregor Petrovčič
EVROPA BODI SAMOSVOJA...

IN MEMORIAM